

ПЕДАГОГИЧЕСКА ПРАКТИКА

СПИСАНИЕ ЗА ОСНОВНИ УЧИТЕЛИ.

Редакторъ ДНТ. БОРЛАКОВЪ.

СЪДЪРЖАНИЕ:

I. Отъ теорията за практиката.

1. Б. Върбановъ — Съществени недъзи на днешното училище.
2. А. Кантова — Методъ на д-ръ Декроли.
3. Ат. П. Чешмеджиевъ — Детското графическо творчество.
4. Асп. Крайчевъ — Природосъобразно обучение по рисуване.

II. Изъ практиката за практиката.

1. Ат. Карааврамовъ — Изповъвъ.
2. Здр. Ат. — Номера.
3. Н. Михалакчиевъ — На вжже.
4. Кети Женцеръ — Свободни детски игри:
Подражания, Морето се вълнува, Слъпецъ,
Гжсна и лисица, Птица хвърчи, Безшумна
игра, Магьосници и омагьосани, Воденичка,
Поща, Рамо до рамо.
5. К. Т. Чешмеджиевъ — Молитва.
6. С. — Слънце.
7. В. Мянковъ — Писмо отъ пролѣтѣта.
8. Хр. Цайтковъ — Трень.
9. А. Д. Симидачиевъ — Ще проходи.
10. Маринка Попова — Малънъ Сѣчко.
11. Тони Беръ — Пожарна команда.

III. Книгопись

Редакция и администрация:

Варна,
ул. Кр. Мирски, 14.

Изчерпани сж всички течения отъ „Педагогическа практика“, год. IX (1929 — 1930). Записването на нови абонати е прекратено.

Пълни течения има само отъ год. V (1925—1926) и год. VII (1927—1928). Отстъпваме ги срещу следните цени:

- 1) Год. V (1925 — 1926 год.) за 60 лв., вмѣсто 80.
- 2) Год. VII (1927 — 1928 год.) „ 80 „ „ 100.

Дветѣ годишнини заедно — 150 лева.

На настоятели и книжари се прави 20 % отстъпъ.

Всичко, що се откаея до списаннето — писма, пари и ржкописи — се изпраща на адресъ : Антонъ Борлаковъ, ул. Кръстю Мирски, № 14, гр. Варна.

ПЕДАГОГИЧЕСКА ПРАКТИКА

СПИСАНИЕ ЗА ОСНОВНИ УЧИТЕЛИ.

Редакторъ АНТ. БОРЛАКОВЪ.

Б. Върбановъ — Т.-Пазарджикъ.

СЪЩЕСТВЕНИ НЕДЪЖИ НА ДНЕСНОТО УЧИЛИЩЕ

„Училището щѣше да бѣде благословение за децата, ако нѣмаше голѣми недостатъци“

Е. Щокингерь.

Децата сж радостта, пѣсеньта, надеждата и бждещето на живота. Тѣ сж живитѣ цвѣтя, които прѣскаятъ благоухание, искренность и непритворство въ всѣкидневнитѣ отношения на възрастнитѣ. Тѣхниятъ животъ прилича на вълшебенъ изворъ, който обилно струи водитѣ на вѣчната правда и неизмѣримата любовъ. Такива сж тѣ по начало. Отъ насъ, възрастнитѣ, зависи съ какво слънце, съ каква топлина ще сгрѣемъ душата на новородения човѣкъ. За жалость, въ повечето случаи, първата ласка, първото въздействие, което родителитѣ отправятъ къмъ своята рожба, е насочено да благоприятствува за растежа на буренитѣ, чийто семена сж хвърлени далече въ миналото отъ дѣди и прадѣди. Рѣдко лжчитѣ на живителното слънце огрѣватъ семената на благоуханнитѣ цвѣтя — на добродетелитѣ, които на кичести гирлянди сж отредени да красатъ човѣшката личность. Тукъ неразумнитѣ майки, безразсжднитѣ бащи, лошото душевно наследство и неблагоприятнитѣ сегашни биологични условия задрѣстватъ всички пространства, презъ които биха проникнали лжчитѣ на доброто въздействие.

Такава е сждбата на повечето деца въ периода на доучилищния имъ животъ.

Постъпването въ училището означава цѣлъ превратъ въ живота на детето. Тукъ ние го изпращаме въ другъ свѣтъ, оставяме го подъ ръководството на друга воля, носена отъ

други хора — учителитѣ, които по логиката на нѣщата се смѣтатъ за компетентни и достатъчно подготвени да одѣл-
творятъ онова, което великиятъ Кантъ тѣй оптимистично из-
разява: *„Човѣкътъ може да стане човѣкъ, благодарение само
на възпитанието. Той е само такъвъ, какъвто ще го направи
възпитанието“*.

Наистина, много биологични прояви идватъ да оспорятъ
правдивостта на Кантовото твърдение, но то въ основата си
остава вѣрно. Тия прояви не сж достатъчно силни и неот-
менни, за да ни доведатъ до отчаяния песимизмъ за въз-
можността на образователното въздействие, изразенъ отъ
Шопенхауера съ думитѣ: *„Индивидуалниятъ характеръ е вро-
денъ: той не е творение на изкуството или на случайни
условия, той е дѣло на природата, и основнитѣ му черти
сж наследствени“*. Все пакъ, въ голѣма степенъ, човѣкъ
ще стане такъвъ, какъвто го направи възпитанието. Явява се
въпросъ, изобщо пригодно ли е днешното училище за пра-
вилно, целесъобразно и резултатно изпълнение на възложе-
ната му функция, за да може „човѣкъ да стане човѣкъ“. За
жалостъ, действителността не отговаря всѣкога утвърдително.
Причинитѣ за това сж много и твърде сложни.

Ние посрѣщаме децата въ твърде нехигиенични и не-
пригодни училищни сгради. Тукъ децата сж принудени да
прекаратъ годинитѣ на своята най-крехка възраст при крайно
неблагоприятни условия. Последствията отъ това и изобщо
отъ училищнитѣ наредби не закѣсняватъ да се проявятъ още
въ края на първата учебна година. Забележителни сж въ това
отношение даннитѣ, които ни дава Стокхолмскиятъ физиологъ
А. Кей, като резултатъ отъ проучванията му надъ 11210 уче-
ника:

Въ края на първо отдѣление:

II. отдѣление:

Малокръвие имали.	7.7% у-ка	15.6% у-ка
Кръвъ изъ носа.	1.1 " "	4.1 " "
Безапетитностъ	6.6 " "	13.6 " "
Нервозностъ	2.2 " "	5.4 " "
Главоболіе	2.2 " "	10.9 " "
Кжсогледство	3.3 " "	4.1 " "
Изкривяване на гръбнака	1.1 " "	1.4 " "
Скрофули	1.1 " "	4.1 " "

Тѣзи данни сж изразителни. Тѣ може да се констати-
ратъ навсѣкжде. Училището трѣбва да бжде построено вѣнъ
отъ селището, всрѣдъ природата. За щастие, нашитѣ народни
училища въ повечето села се радватъ на това предимство.
Повечето градски училища въ това отношение сж лѣе поста-
вени. Тѣ сж обгърнати отвсѣкжде въ леденитѣ прегръдки на
каменния градъ. Рѣдко децата се радватъ на просторни дво-

рове и слънчеви стаи. Тукъ ободрителниятъ лъхъ на природата не се усѣща: вѣе студенина.

Надъ входа на днешното училище е написано: „*Знание-то е сила*“. Това е резултатъ отъ голѣмия напредѣкъ на точнитѣ науки и техниката въ края на XIX вѣкъ. Съвременниятъ човѣкъ издигна въ култъ разума. Такъвъ духъ вѣе и въ училището. Неговитѣ ръководители вѣрватъ, че съ знанието ще могатъ да направятъ своитѣ питомци по-добри, нравствено по-силни. Вѣрва се, че ученикътъ ще стане по-добъръ, щомъ научи всички нравствени правила. Горчива измама. Животътъ всѣкидневно опровергава тази вѣра. Ние на всѣка стѣпка срѣщаме хора съ развитъ умъ, но съ безчувствени сърдца.

Каточели *Чеховскитѣ* герои сж правило въ днешния животъ. Страдащиятъ рѣдко може да намѣри ближенъ, комуто да изрази своитѣ болки. Рѣдко днесъ се срѣщатъ души, които подъ напора на взаимно съчувствие да поставятъ настроенятия си въ съзвучие. Днешното училище забрави, че разумътъ безъ топлината на чувствата е безсиленъ да направи човѣшкия животъ по-щастливъ. Сълзитѣ на страдащитѣ се възприематъ отъ ума—тѣ не затрогватъ сърдцето. Днесъ интелегентнитѣ каточели сж нравствено ослѣпѣли и оглушели. Тѣ иматъ уши, но не чуватъ въздишките на тѣзи, които страдатъ; тѣ иматъ очи, но сж слѣпи предъ блѣсъка на очитѣ, които плачатъ. Тѣ иматъ само разумъ и изумително изострена паметъ, които не могатъ никога да поставятъ сърдцата имъ въ съзвучие съ чувствата на нещастнитѣ.

Какво да кажемъ за волята на нашитѣ възпитаници? Въ голѣмото си мнозинство тѣ излизатъ изъ училището съ нѣкакво свидетелство за зрѣлостъ и подготвеностъ, безъ да иматъ въ себе си достатъчно морални сили да се справятъ съ всички обстоятелства и изненади, които животътъ непрестанно донася. Още въ първата стѣпка се забелязва несигурностъ и залюляване. И чудно ли е, че обществото на безволнитѣ, безхарактернитѣ и немощнитѣ днесъ тъй е голѣмо? Намъ липсва воля. Това е особено вѣрно за славянскитѣ народи. Каточели всички народни нещастия у славянството и частно за насъ, българитѣ, се дължатъ на това безволие. Проф. И. А. Сикорски твърде справедливо забелѣзва, че *„на славянскитѣ народъ често не достига силна воля: той ту не извършва работата си, отъ която е вече изпълнилъ ^{9/10}, ту, напротивъ, подъ влиянието на чувството и въздушевлението почва работа, която не може да бѣде изпълнена даже отъ народъ съ по силна воля“*.

И като се има предъ видъ тази слабостъ на волята у нашитѣ възпитаници, чудно ли е, защо днесъ песимиститѣ, отчаянитѣ отъ живота и самоубийцитѣ сж толкова много? Липсата на воля прави хиляди характери да се превиватъ, за да станатъ „по-практични“. И малко ли сж безволнитѣ и без-

надеждно хилавитѣ въ нравствено отношение, които иматъ незавидната сѣдба бездушно да се влачатъ следъ „силнитѣ“ и капризитѣ на живота.

Какво прави днешното училище, за да спаси подрастващия човѣкъ отъ тази немощностъ? Нѣщо се прави, но то не е достатѣчно. Необходими сѣ по-смѣли стѣпки въ тази посока. Характернитѣ личности сѣ лоста на морала и цивилизацията. Щастливи сѣ тѣзи народи, които иматъ този лостъ, защото тѣхно е бѣдащето.

Учителитѣ и ученицитѣ сѣ едно нераздѣлно цѣло, което се споява отъ чувството на взаимно довѣрие и безгранична обичъ. Всичко останало идва отъ само себе си. Така ли е днесъ? Колко сѣ училищата, въ които атмосферата на взаимнитѣ отношения между учители и ученици, напоена съ влагата на любовта, дава възможностъ, да цѣвятъ цвѣтята на довѣрието, искренността, самопожертвуванието и всички останали добродетели. Не наказанието ли, въ най-лоша смисълъ на думата, е въ повечето мѣста единственото възпитателно сръдство? Прѣжката не е ли съвременния училищенъ укротителъ и затѣпителъ? — *Учителю, разтвори широко сърдцето си за детскитѣ радости и скѣрби; дай си трудъ да разберешъ всичкитѣ детски постѣпки, и предъ тебъ ще се откриятъ свѣтли хоризонти и ободрителни перспективи. Захвърли за винаги насилието надъ детската природа, защото съществуването му най-вѣрно показва твоего безсилие и твоята непросвѣтеностъ. Научи се да виждашъ въ блѣсъка на детскитѣ очи вѣчната добрина и неспирния повикъ за повече човѣчина!*

Съвременното училище съ своитѣ методи и похвати за образователно въздействие, общи за всички деца, безъ разлика на способности, обществено положение, наследственни качества и пр., не прилича ли на оня митически разбойникъ *Прокустъ*, който каралъ своитѣ жертви да лѣгатъ на една скамейка и, ако краката имъ надминавали скамейката, той ги отрѣзвалъ, ако били по-къси, обтѣгалъ ги, докато стигнатъ дължината. Не тѣй ли изрѣзваме и разтѣгаме въ училището детскитѣ умове и характери?

Днешното училище трѣбва да държи по-сериозна смѣтка за детската индивидуалностъ. Въ процеса на образователното въздействие трѣбва да се внесе повече природособразностъ и зачитане на детската индивидуалностъ. Всѣко дете трѣбва да бѣде упжтено да намѣри своя пѣтъ. Иначе, ние ще създадемъ не водачи и културни дейци, а отлични редници за стадото на безволнитѣ и безпѣтнитѣ въ живота.

Колцина сѣ тѣзи, въ чиито гърди, като напушатъ за винаги училището, гори пожарътъ на неутолимата жажда за повече просвѣта? Колцина вървятъ до края на живота си по пѣтя на съзнателното самообразование? Малцина ли сѣ онѣ-

зи, които прахосват своята младост въ опушени кафенета, кждето тракането и плъскането на хазарта, убиватъ и последния вътрешенъ повикъ за повече самоусъвърнствуване? А младостта е тъй кратка и тъй безвъзвратна. Блаженни сж онѣзи, които сж изживѣли своята младостъ подъ крилото на прогресивното самообразование. Тогава и въ зрѣла възраст и въ страчески дни стремежътъ къмъ вѣчна истина и самоусъвърнствуване не угасва.

Всичко изложено до тукъ недвусмислено ни подсказва, че, за да се възроди днешното училище, да изгрѣе зората на утрешното, *новото, училище* необходимо е да се създаде неговия предтеча — *новиятъ учителъ*. Тази задача не е лесна, но не е непоносима. За това е необходима една по-широка и всестранна подготовка на учителя, отъ каквато степень и да е той. Наложително е точно да се оценятъ всички лица, които искатъ да наметнатъ мантията на възпитатели, за да свещенодействуватъ въ училищната сграда. Всичко, което носи белега на физическа и душевна неджгавостъ, не трѣбва да се допуска въ училището. Необходима е не само професионална, но и морална подготовка. Предъ душевния погледъ на учителя трѣбва да се откроява пжтя къмъ човѣшкото щастие, миръ и любовъ. Ходътъ по този пжтъ нн е лесенъ, но трѣбва да се намѣрятъ сили, за да се превъзмогнатъ пречките, за да се създадатъ човѣци, въ блѣсъка на чиито очи да се чете любовъ къмъ човѣка, труда и родната земя.

А. Кантова.

МЕТОДЪ НА Д-РЪ ДЕКРОЛИ.

Методътъ на Декроли е гордостъ за белгийското народно училище. Славата на тоя методъ прескача предѣлитъ на Белгия. За това свидетелствуватъ множество чужденци, които изучаватъ тоя методъ, или пъкъ се интересуватъ отъ него. Въ Брюкселъ гостуватъ учители отъ Испания, Ромъния, Франция и Англия. Презъ известенъ сезонъ почти всѣки день пристигали чужденци, за да прегледатъ училищата, въ които обучението се води по метода на Декроли. Отъ Америка тая година пристигнаха мнозина учители и професори. До колко интересътъ къмъ метода на Декроли въ Америка е голѣмъ, се види отъ това, че презъ 1925 г. д-ръ Декроли бѣ поканенъ отъ Колумбийското правителство да чете лекции за своя методъ въ Богота, а презъ 1925 — 26 г. госпожа Хамаидъ, сътрудница на Декроли, бѣ въ Съединенитъ държави, въ Флорида, дето основа училище „Декроли“.

Д-ръ Овидъ Декроли е лѣкаръ, професоръ въ Брюкселския университетъ. Въ философския факултетъ той чете лекции по детска психология, а въ медиц. факултетъ — медикопе-

дагогическа хигиена. Неговитѣ мисли и правила за възпитанието на децата сж резултатъ на изследвания, които правилъ надъ ненормалнитѣ деца (сжщо като госпожа Монтесори). Той написалъ много статии за ненормалнитѣ деца, но не е издалъ съчинение, въ което да е изложенъ систематически неговия методъ. Той запозналъ белгийското учителство съ своитѣ възгледи въ множество лекции и курсове. Намѣрилъ преданни сътрудници между учителството, които сега работятъ по неговия методъ и пишатъ за резултатитѣ огъ своята работа.

* * *

Идеитѣ на Декроли се отнасятъ както къмъ уредбата на училищата, тъй и къмъ работата въ тѣхъ.

Уредба на училищата. Споредъ Декроли, детето трѣбва да живѣе вънъ отъ града, всрѣдъ природата, дето отношенията между хората си по-прости. Тамъ то има възможность да прави разни наблюдения, да се запознае съ земедѣлие, обикновени занаяти и основнитѣ форми на обществения животъ.

Училищата, наредени по метода на Декроли, сж най-често вънъ отъ центра на града и сж заобиколени отъ градини, въ съседство съ гори и градини, близу до нѣкое село. Тѣ иматъ на разположение ниви, въ които децата работятъ. (Fermé-ecole въ Waterloo). Въ училищнитѣ дворове и градини се отглеждатъ домашни животни: кучета, зайчета, морски свинчета, гълъби, кокошки, овци и пр. Въ училищнитѣ градини децата работятъ въ отдѣлени за тѣхъ лежи, колкото искать.

Въ това отношение зле сж поставени училищата въ града, дето кжжитѣ сж една до друга и улицитѣ тѣсни. Тоя недостатъкъ се изправя отчасти съ честитѣ екскурзии въ природата. Тамъ децата иматъ възможность да наблюдаватъ разни нѣща. Нѣкои отдѣления излизатъ временно вънъ отъ града и живѣятъ въ палатки.

Числото на ученицитѣ въ отдѣленията е ограничено. Въ нѣкои отдѣления има по 12 ученика и даже 6. Въ тия училища момчетата и момичетата се учатъ заедно, когато въ общинскитѣ градски училища момчетата сж раздѣлени отъ момичетата и числото на ученицитѣ въ отдѣление е 30 — 35.

Занятията сж наредени така, че при обучение и игри по-възрастнитѣ деца се срѣщатъ по-често съ малкитѣ. Децата отъ забавачницата и отъ първо отдѣление излизатъ заедно на разходка. Това дава възможность на учителитѣ да премѣстватъ презъ първитѣ 6 седмици слабитѣ деца отъ първо отдѣление въ забавачницата. Децата отъ по-горнитѣ отдѣления изработватъ играчки за малкитѣ деца.

Когато се приематъ нови ученици, извънредно много се държи на това, ученицитѣ въ всѣко отдѣление да бждатъ

еднакво умствено развити. Правят се психологични изследвания надъ децата по метода на Бине—Симонъ, допълненъ отъ Dr Vermeylen. Въ едно градско училище (въ rue de Rollebeeck), като резултатъ на това пробиране на ученицитѣ, има 6 нормални отдѣления, едно допълнително и 2 висши отдѣления. Въ рѣдки случаи ученикъ повтаря отдѣление. Подобно нѣщо презъ цѣлия курсъ на учението може да стане само веднажъ. Ученици, закъснѣли въ умственото си развитие, следватъ не въ отдѣлни отдѣления, а въ особни *помощни* училища, които сж много добре наредени въ Белгия.

Въ училищата на Декроли нѣма стаи за обучение, както у насъ, а малки лаборатории и работилници, изпълнени съ растения и малки животни. Тамъ ученицитѣ иматъ възможностъ да наблюдаватъ. Въ всички стаи по стенитѣ сж наредени полици, шкафове и шкафчета, изпълнени не само съ предмети, учебни потрѣби (мастилници, ножици, пили, дъсчици и играчки) и ученишки изработки, но и предмети за наблюдаване: паници съ поникнали семена, чаши съ клончета и цвѣта, саксии, кутии съ дребни насѣкоми, аквариумъ и т. н. За украсата на стенитѣ се грижатъ самитѣ ученици. По стенитѣ сж наредени тѣхни рисунки, чъртежи, картини, диаграми, въ които сж изложени нѣкои отъ идеитѣ на Декроли, илюстрирани календари (дневници за наблюдения) и разни сборки, които сж въ връзка съ нѣкои отъ най-важнитѣ планове и идеи на Декроли. Роденъ езикъ (четене, писане, правописъ) и смѣтане се учатъ три или четири пжти презъ седмицата презъ първитѣ часове. Останалитѣ часове сж посвѣтени на наблюдения, преработки на наблюденията, гимнастика, рисуване и ржчна ржбота. Следъ обѣдъ обикновено има ржчна работа и чуждъ езикъ.

Всички училища използватъ излетитѣ въ природата и посещаватъ обикновени работилници и фабрики. Тия екскурзии и посещения сж добре обмислени и се използватъ за нуждитѣ на обучението. Ученицитѣ наблюдаватъ, какъ се преработватъ суровитѣ материали съ сложни машини и следъ това по най-простъ начинъ се грижатъ да изработватъ сами тия материали. Тѣ се стремятъ да разбератъ предназначението на разнитѣ машини и използването и изработването на материалитѣ. Поради това се дава голѣмо значение на технологията, като приложение на физиката и химията.

Въ училището децата се ползватъ съ голѣма свобода, особено тамъ, дето тѣхното число е незначително. Тѣ могатъ да си говорятъ свободно, да се питатъ, да си правятъ бележки за разнитѣ предмети, да отговарятъ, безъ да искатъ разрешение; могатъ да ставатъ, свободно да се движатъ, да се премѣстватъ, да се съветватъ единъ съ другъ. Дето числото на ученицитѣ е по-голѣмо, дисциплината е по-строга.

Презъ нѣкои часове въ седмицата ученицитѣ водятъ ре-

довно прения (causerie) върху разни предмети по свой изборъ. Това е единъ видъ ораторско обучение, свързано съ разисквания. Такива упражнения се почватъ още отъ забачницата. Тѣ оказватъ голѣмо вѣняние върху ученицитѣ. Благодарение на тия занятия, ученицитѣ сж по-самостоятелни и по-смѣло стъпватъ въ обществения животъ.

Ученицитѣ иматъ известни задължения и отговорности. Въ всѣко отдѣление се избира главатаръ (capitaine). Нѣкои деца се грижатъ за животнитѣ, водата, тетрадитѣ, украсата на отдѣлението, чистотата и т. н. Отъ най-горното отдѣление се избира „председатель“. Отвреме — навреме се свикватъ на събрания всички ученици. Въ такова събрание председателятъ говори за всичко добро и лошо, което е забелязалъ презъ изминатия сезонъ, а следъ това говори и директорката на училището. После ученицитѣ декламирайтъ, пѣятъ и пр., споредъ изработена отъ самитѣ тѣхъ програма.

Родителитѣ постоянно се сношаватъ съ учителитѣ. Често ставатъ родителско-учителски събрания. Децата иматъ особни книжки, въ които се даватъ сведения на родителитѣ. Освенъ това, гжстата телефонна мрежа въ Брюкселъ улеснява сношенията на родителитѣ съ училището.

Гимнастиката е застъпена много добре. Въведена е шведската гимнастика. Повечето игри сж спортни. Въ нѣкои училища има и ритмична гимнастика. Вънъ въ природата децата извършватъ и дихателни упражнения. За лошо време училищата сж снабдени съ обширни салони.

Въ Белгия обучението почва въ 8 1/2 ч. Главното междучасие, предъ и следъ обѣдъ, въ нѣкои училища е половинъ часъ. Въ това междучасие и предъ занятията децата сж въ градината, дето си играятъ или работятъ въ своитѣ малки лежи. Презъ днитѣ, когато има занятия и следъ обѣдъ (три пжти въ седмицата), повечето деца обѣдватъ въ училището и прекарватъ времето си по балконитѣ или на зелената мо-рава, кждето иматъ на разположение градински столове и губери за слънчеви бани. Въ новитѣ здания има навсѣкжде омивалници и душове.

Обучение.

За душевната дейность на детето Декроли признава три степени :

1. Възприемане на нови знания, 2. тѣхната преработка и 3. изразяване. Първата степенъ той нарича „observation“ (наблюдаване), втората — асоциация и третата — expression (изразяване).

1. *Наблюдаване.* Всѣко учение се гради на наблюдения. Ученицитѣ наблюдаватъ въ самата действителность. Картинитѣ и разнитѣ препарати не сж достатѣчни. За наблюдаване сж предвидени въ седмичната програма особни часове. Ученицитѣ се завеждатъ тамъ, дето могатъ да наблюдаватъ

предметитѣ, както въ своята цѣлостъ тъй и въ тѣхнитѣ подробности. Благодарение на това, у възрастнитѣ ученици способността да наблюдаватъ е необикновено силно развита.

2. Асоциация. При асоциацията въ пространство и време сж поставени отъ Декроли четири основни човѣшки нужди: 1. нужда отъ храна, 2. нужда отъ борба съ лошо време, 3. нужда отъ защита срещу неприятели и други врагове и 4. нужда отъ работене и сдружаване.

Споредъ тия възгледи, обучението е цѣлостно: *всички учебни предмети се свързватъ въ единъ предметъ* (le centre d'intérêt). И действително, тия възгледи проникватъ въ училищата на Декроли при всѣко учение. Всички учебни предмети се отнасятъ къмъ една сръдоточна идея. Тя е ось не само на асоциацията, но и на наблюденията и изясненията. Макаръ че разнитѣ училища на Декроли се различаватъ едно отъ друго, всѣки наблюдател лесно ще забележи, че всичко се върти около нѣколко сръдоточни идеи. Споредъ тѣхъ, сж наредени и илюстрациитѣ, сборкитѣ и ржчната работа. Тѣ проникватъ и въ всички писмени работи на децата.

Въ нѣкои училища още въ самото начало се занимаватъ съ всички главни идеи. Въ други работата е раздѣлена така, че най-първо (първитѣ две години) иматъ предъ видъ родината, на второ мѣсто — храната и облѣклото, на трето — жилището и съобщителнитѣ сръдства и на четвърто мѣсто — работата на хората въ обществото. Въ нѣкои училища е въведена строга концентрация. Родниятъ езикъ, смѣтане, геометрия, рисуване, пѣние и ржчна работа сж въ връзка съ нѣкой предметъ, който е, тъй да се каже, изплаваль изъ сръдоточнитѣ идеи.

Особено внимание заслужаватъ „*ученишкитѣ тетрадки за наблюдаване*“ (cahiers d'observation). Въ тѣхъ се види най-добре, какъ ученицитѣ при наблюденията схващатъ подробно всичко. Напр., въ връзка съ сръдоточната идея „защита противъ лошо време“ виждаме наблюдения върху кожата, козината, вълната, перата. А това е свързано съ посещения на фабрики за изработване на тия материали и описание на проби отъ технологически характеръ. Всичко това е изработено самостоятелно отъ ученицитѣ и е придружено съ рисунки залѣпени, фигури и сборки. Не ще и дума, че резултатитѣ отъ такава работа оставатъ дълбоки и трайни следи у ученицитѣ.

3. Изразяване, Декроли раздѣля изразяванията на конкретни (рисуване, ржчна работа, гимнастика) и абстрактни (четене, писане, пѣние, езикознание).

Да се нарисува единъ предметъ изцѣло и въ подробности Декроли счита за твърде важенъ начинъ на изказване. Ученици, у които наблюдението върви заедно съ рисуването, напредватъ и се усъвършенствуватъ въ последното.

Ржчната работа, като сръдство за изказване, съ което

се допълня обучението, е наредено също споредъ срѣдоточнитѣ идеи на Декроли.

Четенето и писането се изучаватъ въ първо отдѣление по *идеозрителния методъ*. Почва се съ цѣли писмени образи на думитѣ и отъ тѣхъ се преминава къмъ отдѣлнитѣ букви. Не може да се откаже успѣхътъ на тоя методъ. Въ второ отдѣление ученицитѣ свободно четатъ всѣкакъвъ текстъ и добре разбиратъ прочетеното. Същиятъ методъ се употребява и въ училищата за ненормални деца. И тамъ успѣхътъ, макаръ и по-бавно, е голѣмъ. Съдържанието на четивата и на това, що се пише, се избира изъ кръга на детскитѣ наблюдения. Още въ първо отдѣление ученицитѣ се обучаватъ въ „тихо“ четене. Понеже техническата страна на четенето се усвоява въ първитѣ години, въ горнитѣ отдѣления не се предвиждатъ особни уроци за четене. Четенето е отъ голѣма важность, понеже е срѣдство за образование.

При обучение по граматика и правописъ въ второ и трето отдѣления се дава голѣмо значение на зрителнитѣ възприятия (да привикнатъ ученицитѣ да схващатъ образитѣ на цѣли думи), което е въ зависимостъ отъ едновременното обучение по четене и писане. Въ по-горнитѣ отдѣления занятията сж систематически. Обикновено отъ идейното цѣло се избира разговорно упражнение и следъ това се извършва граматиченъ и правописенъ разборъ на отдѣлни думи. Въ горнитѣ отдѣления правописътъ се учи само при даденъ случай, а не въ точно опредѣлени часове.

Интересно е обучението по тѣй наречения „vocabulaire“, (речникъ). Въ нѣкои училища за *vocabulaire* сж предвидени особни часове. Целта на тия занятия е да се запознаятъ ученицитѣ съ богатството на родния си езикъ и да обогатятъ своя запасъ отъ думи: да се запознаятъ ученицитѣ съ нѣжността на родния си езикъ, съ точното значение на думитѣ, да различаватъ думитѣ една отъ друга, когато иматъ сходно значение, да разглеждатъ изречения, които има преносно значение, а също и синоними, омоними и др..

Най-често занятията „vocabulaire“ се свързватъ съ известенъ предметъ, който е въ рамкитѣ на нѣкоя отъ срѣдоточнитѣ идеи на Декроли. Най-обикновенъ предметъ е времето.

Теми за стилни упражнения се избиратъ пакъ изъ кръга на „срѣдоточнитѣ идеи“.

Пѣнието се учи по особенъ методъ. Излиза се не отъ отдѣлни тонове, а отъ цѣли музикални фрази. И тукъ се стремятъ да приближатъ обучението къмъ срѣдоточнитѣ идеи. Отъ техническа страна успѣхътъ на ученицитѣ по пѣние е значителенъ.

Пѣнието се преподава само отъ специалисти.

Занятията по смѣтане отъ първо до най-горното отдѣление сж индивидуални. Всѣко дете получава своя задача и си

я решава. Най-първо има общи занятия, но постепенно децата привикват да прибѣгватъ къмъ пособия и сами да решаватъ задачитѣ си. Разбира се, че такива занятия сж възможни само тамъ, дето числото на ученицитѣ е малко, тъй като преглеждането на ученишката работа отнема много време на учителя. Тамъ, дето числото на ученицитѣ е голѣмо, има общи занятия.

Механичното смѣтане се застъпва въ разни спорни игри, въ които участвуватъ всички ученици — и малки, и голѣми.

Въ горнитѣ отдѣления има уроци по „commerce“, (търговия). Това сж уроци по търговско смѣтане и кореспонденция. Отъ осмата година (нашъ IV кл.) се учи и алгебра.

При обучението по геометрия се гледа, щото ученикътъ самъ да мѣри, тегли, отгатва. Останалото зависи отъ точното наблюдение. Въ първитѣ отдѣления се използватъ конкретни сравнения и първично мѣрене и теглене (стъпки, крачки — кестѣни, жължди, грахъ и др.).

Географията и историята (нашето отечествознание) следъ шестата година спадатъ къмъ степенъта асоциация. Едва въ седмата година отечествознанието е отдѣленъ предметъ. Ученицитѣ много добре четатъ картитѣ и си правятъ изводи. Обучението по география се приближава повече къмъ природнитѣ науки, а не къмъ политическитѣ. Ученицитѣ не учатъ толкова топографски подробности, като у насъ.

И историята се учи повече по *активния методъ* и води ученицитѣ къмъ по-голѣма самостоятелностъ. По-голѣмо внимание се обръща на старата и срѣдната история.

Въ четвърта година ученицитѣ почватъ да учатъ фламандски езикъ (втори официаленъ езикъ въ Белгия), а въ седмата година почватъ да изучаватъ и английски езикъ (въ нѣкои училища и латински). Въ Белгия отдаватъ голѣмо значение на чуждитѣ езици. Езицитѣ се учатъ повече книжно, а не по прѣкия методъ.

Въ училището на Декроли не сж въведени сжщински учебници, а повече прочитни книги и материали, отъ които ученицитѣ извличатъ своитѣ знания. Освенъ прочитни книги, ученицитѣ иматъ на разположение научни словари, енциклопедии за младежи и др. подобни.

Голѣмо значение иматъ тъй нареченитѣ „възпитателни игри“. Тѣ сж въведени въ всички отдѣления и сж най-разнообразни. Нѣкои отъ тѣхъ сж единъ видъ изпити за ученицитѣ. По тѣхъ се сѣди за развитието на сѣтивата и разсъдѣка имъ.

* * *

Методътъ на Декроли привиква ученицитѣ къмъ самостоятелностъ. Въ училищата не се изпитва като у насъ, не се преподава, нито пъкъ много се говори. Голѣмо значение се

дава на наблюденията, които се ръководятъ отъ учителитѣ. Наблюденията и всичко, което произлиза отъ асоциацията се обработватъ отъ ученицитѣ и се разясняватъ съ рисунки, фигури и сборки.

По такъвъ начинъ се учи по-малко учебенъ материалъ, отколкото у насъ, но затова пъкъ знанията, придобити отъ собствена работа или отъ обща, сж по-трайни за ученицитѣ. Очевидно е, че тукъ е важно не количеството на знанията, а начинътъ, по който тѣ се усвояватъ отъ ученика.

Отъ начина на работата зависи и начина, по който учителътъ провѣржава ученишкитѣ знания. Въ училищата на Декроли нѣма изпитвания съ бележки. Ученикътъ докладва писмено за всичко, което върши.

Има и други системи, напримѣръ Далтонската, споредъ която се дава най-голъмо значение на самостоятелната ученишка работа. По метода на Декроли ученикътъ се саморъководи. Училищата сж действително трудови.

Превелъ отъ чехски*) В. П. Гочевъ.

Ат. П. Чешмеджиевъ — Пловдивъ.

ДЕТСКОТО ГРАФИЧЕСКО ТВОРЧЕСТВО.

Академикътъ В. Бехтеревъ въ своятъ трудъ „Еволюция на детската рисунка“ разкрива предъ насъ научно сжщността на доучилищното графическо детско творчество. Той е проследилъ еволюцията на това творчество крачка по крачка презъ 7—8 години въ предучилищния животъ на детето, като го раздѣлилъ на периоди и ни е посочилъ границитѣ на достиженията, които характеризиратъ естествения пътъ на графическото детско творчество въ тази възраст.

Детето въ последниятъ периодъ на доучилищното си творчество рисува вече не по въображение, не по представи, а по впечатленията, които произвеждатъ у него предметитѣ и явленията въ действителния околень животъ. Графическото представяне на тѣзи предмети и явления, макаръ своеобразно, вече се приближава до действителнитѣ форми. Но това приближение въ своя естественъ ходъ, неполучайки потикъ отъ вънъ, има своя граница: тя е толкова по-близко до действителността, колкото по-далечъ е детското умствено развитие. За детето въ опредѣлена възраст собственитѣ му рисунки сж неудовлетворителни; то все повече и повече намира въ тѣхъ недостатъци, започва да чувствува пълното си безсилие да ги изправи и най-после заявява: „Азъ не мога да рису-

вамъ!“ Ако въ това време не му дойде на помощъ учительтъ, това сждбоносно „не мога“ се превръща въ апатия къмъ нѣкога любимото занятие, която отъ своя страна влѣче следъ себе си пълно спиране на художествено-естетичното му възпитание.

Отъ това следва, че задачата на училището е — още отъ постъпването на детето въ него, да поеме и потикне това негово творчество и да способствува за понататъшното му развитие.

Напълно вѣрно е, че детското графическо творчество е свободна и естествена проява по графически пжтъ на цѣлото мислене, на цѣлия детски свѣтогледъ. Тукъ нѣма и не може да има мѣсто за каквато и да била странична намѣса: въ детскитѣ рисунки сж недопустими, каквито и да било чужди поправки, но всичко това само до известно време, до известна детска възраст — именно до този периодъ, когато децата почватъ да черпятъ мотиви за рисункитѣ си изключително изъ действителния свѣтъ, когато всецѣло започнатъ да се предаватъ на рисуване на околнитѣ предмети и да фиксиратъ своето графическо творчество съ интересни явления изъ живота въ сжщия видъ, както сж ги почувствали и възприели. Тукъ първичното детско творчество постепенно започва да се замѣстя отъ съзнателното творчество. Детето самò започва да чувствува нѣкаква неудовлетвореностъ отъ своитѣ първични графически изображения на околнитѣ вече ясно видими предмети. То се оплаква не отъ нежелание да рисува, а отъ своята безпомощностъ, че не може да нарисува предметитѣ така, както ги вижда, а сега ги вижда не така, както ги е виждало и разбирало половина година или година по-рано.

Тогава е имало чисто първично детско творчество — творчество на дете, което е живѣло свой особенъ животъ, на който сж били чужди и непонятни явленията на действителния животъ. Но постепенно, отъ година на година, въ психиката на детето се извършва нѣкаква еволюция, очитѣ му започватъ да гледатъ по-иначе на околния свѣтъ, и онова, което не е разбирало вчера, днесъ вече разбира: вчерашната негова рисунка — днесъ не го задоволява.

Имаме ли основание да противодействуваме на естественото желание и стремежа на децата да рисуватъ така, както искатъ? Длъжностъ на училището е да задоволи това желание и при нужда да имъ помогне.

Ще бжде голѣма грѣшка отъ страна на учителитѣ, увлѣчени за смѣтка на свободното творчество на децата, ако не имъ помогнатъ да придобиятъ необходимитѣ навици за графическо изразяване. Ясно е, че тукъ е необходимъ онзи практически опитъ, подкрепенъ съ научни знания, който ще насочи учителя къмъ методична работа. По редъ причини тази задача обикновено се разрешава съвсемъ индивидуално и отъ

тукъ това множество медоти, които се прилагатъ въ училищното обучение по изобразителнитѣ изкуства, особено, когато се иска да се даде на децата графическа грамотностъ.

Преди всичко да видимъ, що е това графическа грамота. Това не е ли умение да изобразимъ предметитѣ графически-фотографически точно, или пъкъ това е умение да изобразимъ предметитѣ и явленията съ възможни приближения къмъ сегашната имъ форма и цвѣтъ. Последното опредѣление ще е по-правилно, защото да изобразимъ предметитѣ и явленията фотографически точно — не е задача на изобразителното изкуство.

Не е лесно да се научимъ да рисуваме въ опредѣленъ размѣръ, както, напримѣръ, да се научимъ да четемъ и пишемъ. За четене и писане има опредѣлено число (букви), които означаватъ гласовѣтъ, отъ които се получаватъ думи и изречения.

За рисуването не съществуватъ особени знаци. За изобразяване графически предметитѣ или явленията си служимъ съ линии и бои, които, съединени, изразяватъ опредѣлени форми на предметитѣ. Ето това умение — да подберемъ, опредѣлимъ и възпроизведемъ графически тѣзи множество съчетания на линии и бои така, че да изразимъ опредѣленъ предметъ или явление, е една отъ задачитѣ на изобразителното изкуство, а относно достигане на съвършенство това е по-голъма степенъ на графическата грамотностъ.

Тази относителностъ трѣбва да служи за мѣрка на графическата грамотностъ на рисувачитѣ. И ще бжде въ зависимостъ преди всичко отъ възрастъта и умственото развитие на ученицитѣ, а после и отъ цѣлъ редъ други условия, за които ще кажемъ нѣщо по-доле.

Учителтъ ще има работа съ деца, у които преценката за грамотностъ на рисунката е своеобразна. Понѣкога твърде грамотно изпълнената рисунка не имъ се нрави, а отъ неграмотната се възхищаватъ.

При всѣка възраст детето има своя грамотностъ, която поставя на рисунката си и е доволно отъ нея. Но, ако ученикъ започне да не се задоволява отъ своето графическо творчество, трѣбва да му се отиде на помощъ и, като се обясни причината на това недоволство, да му се помогне да достигне желаното.

Вториятъ въпросъ, който не малко ни интересува, е въпросътъ за метода, който ще приложатъ учителитѣ при обучението по рисуване въ училището.

Тѣ трѣбва да се съобразяватъ съ психологията на децата, съ тѣхното общо умствено развитие, съ цѣлъ редъ обстоятелства и условия на живота имъ, съ тѣхното обществено положение, съ извънучилищната постановка, съ производството на мѣстността, въ която е разположено училището и т. н.

По такъв начин не само за дадено училище, за дадена група, но и за обработката на дадена тема ще е необходим свой начин на постъпване, за който целесъобразността на избора му ще зависи от големата или малката опитност на учителя, от степента на неговата подготовка и от личните му творчески способности.

Науката е дала и продължава да дава редица резултати от изследвания в областта на доучилищното детско графическо творчество. Да се помислим да направим някои изводи от изнесените резултати относно въпроса за метода.

Деца, приближавайки се към учил. възраст, стават все повече любознателни, наблюдателността им прогресивно се развива и, ако учителят съумее да се възползва от това, в неговите ръце ще има добро средство, за да развие у децата необходимите графически навици и художествен вкус.

Като ги привиква внимателно да се вглеждат в формата на предметите, в съотношенията на съставните им части, в техните отношения към другите предмети, в цветовете им, към ярко-червените ефекти на различните явления в природата (изгръването и залъз на слънцето, червено-багрените облаци, красивите цветове на есенните листа). Това ще бъде и преподаване на графич. грамотност, тъй като тези упражнения непосредствено ще повлияят на развитието на очите, ще ги научат правилно да виждат, при рисуването децата ще се научат на известни технич. навици ще развият ръцете си.

Всички ученик, с помощта на учителя си, ще се научи внимателно да се вглежда в отделните предмети и явления и по най-прост и естествен път ще привикне правилно да сужи и определя външната им форма, пропорцията на техните главни съставни части и това ще го доведе до умение правилно да ги възпроизведе на рисунка. Разбира се, тук е необходима определена постепенност към прехода от най-простите по форма и боя предмети към по-сложните.

За развитие на детската наблюдателност е необходимо да се използва всеки удобен подходящ случай. Добре е да се сценират отделни моменти, определени за илюстриране. Това няма да бъде рисуване от натура в тази смисъл, както е прието да се разбира. Това ще бъде просто нагледно възобновяване в детската памет на вижданото явление.

Като се развива у децата графич. грамотност, ще се развива и художествено чувство. Наблюдението им трябва да има за предмет не чужди и далечни от живота им явления и предмети, не изобщо отрицателните страни на живота, а преди всичко онова, което заслужава внимание от ху-

дожествена страна, което може да извика възхищение и да пробуди у детето чувство за красота.

Отъ тукъ следва, че картинитѣ, изложени въ галериитѣ и музеитѣ, за да бждатъ разбрани отъ децата, трѣбва да бждатъ съобразно възрастѣта имъ, да представятъ моменти и явления познати на децата.

И така, работата на учителя при естетичното възпитание на децата се заключава само въ съдействието, съзнателно да си уяснятъ тѣ всички явления въ природата отъ естетическо гледище. Графическото възпроизвеждане на формитѣ и шаркитѣ ще бжде за детето винаги индивидуално, въ зависимостъ отъ собственото му съзнание и разбиране.

Аспарухъ Крайчевъ — гр. Елхово.

ПРИРОДОСЪОБРАЗНО ОБУЧЕНИЕ ПО РИСУВАНЕ

Обучението по рисуване трѣбва да развие творческитѣ сили на ученика, като го научи правилно да наблюдава, да схваща и възсѣздава околната срѣда. То трѣбва да създаде усѣтъ къмъ цвѣтнитѣ хармонии — боитѣ, да развие естетически вкусъ и да даде своя дѣлъ за постигане на общата цель на естетическото възпитание.

Живитѣ и мъртви твари на природата и културната срѣда да привличатъ детското внимание дотолкова, доколкото изразяватъ известно движение и съотношение. Тѣ единствени занимаватъ цѣлото същество на детето, будятъ чувствата, мисълта, волята — творческитѣ му сили. А онова, което не е въ състояние да събуди елементитѣ на съзнанието, не е елементъ на внимание — не отговаря на душевното му развитие. [Особено, когато се отнася до възбуждане на чувства, на творчески сили, какъвто е случаятъ при рисуването, се изисква по-голъмо внимание, за да не се спъне, вмѣсто да се подпомогне, развитието и възпитанието имъ.

Обикновено ние изразяваме своитѣ мисли, чувства и желанія, своя душевенъ животъ чрезъ езика. Художникътъ, освенъ това, изразява преживяванията си чрезъ цвѣтни петна, скулпторътъ чрезъ — изваяния камъкъ, музикантътъ — чрезъ звукосъчитанията (тонови фигури). А душевния животъ на индивида е напласенъ опитъ отъ приживявания — възприемане, асимилиране възприятіята отъ заобикалящата го срѣда и най-после изразяването имъ по различни начини и въ различни форми. Съ две думи казано, трѣбва да има съдържание, което да се възпроизведе.

Детето дохожда въ училището съ много представи за предмети и явления, добити по посрѣдственъ и непосредственъ начинъ, ала тѣ сж непълни, неточни, неясни. Но творческитѣ сили на подрастващия индивидъ не спятъ. Още въ предучилищната възраст той ги проявява въ своитѣ своеобразни игри, които поглъщатъ всичкото му време и цѣлото му същество. Групичка деца, застанали въ жгъла на стаята, или на двора, редатъ гостни, спални, трапезарии, приспиватъ „бебенца“ и устройватъ пазари, правятъ покупки безъ чужда намѣса и натискъ, а само подъ влиянието на своитѣ природни творчески сили. Усвоеното отъ непосредственната срѣда събужда творческитѣ сили и се изразява въ игри.

Усвояването на формитѣ, движенията, съотношенията предхожда развитието на производителнитѣ сили, но силата на творческитѣ способности е много по-голяма и се развива въ много по-бързъ темпъ. Полученитѣ представи запалватъ творческия огънь въ бедната детска душа, и тя се сили по чисто вътрешенъ потикъ да възпроизведе формитѣ, за да завърши душевния процесъ, който се извършва по законитѣ на детската природа — възприемане, усвояване и възпроизвеждане.

На първо време, непълнотата на детскитѣ представи за формитѣ и движенията не ще ни спъне, защото задачата ни ще бжде да подпомогнемъ правилното развитие на творческитѣ сили, да подхранимъ съществуващия творчески жаръ, за да подсигуримъ детското непринудено творчество, съобразявайки се съ бързината на неговото развитие. Елементитѣ на целесъобразното възпитателно въздействие ще потърсимъ въ проявитѣ на детската природа, за да създадемъ основи за разумно обучение. Всѣки конфликтъ между детската природа и възпитателнитѣ въздействия поражда опасни кризи въ душата на нашия питомецъ, и спъва душевното му развитие. Природосъобразниятъ начинъ на обучение по рисуване трѣбва да се осъзнае, за да даде онова, което може да даде за формалното развитие на творческитѣ сили на ученика, като предметъ не само технически, но и общообразователенъ.

Най-напредъ ни предстои да насърдимъ непринуденото детско творчество, а следъ това да насочимъ вниманието си къмъ правилно възприемане и възпроизвеждане на формитѣ. Въ първата и втората училищни години детето ще сценира, илюстрира предмети, животни, растения въ извѣстно движение или съотношение, изразяващо движение. Илюстрации на откъслечи отъ приказници, четива, случки изъ живота и пр. ще бждатъ изключително застъпени. Рисуване прости форми на предмети, като: маса, черна дъска, плоча, тиква, диня, ябълка, дюля и пр. откъснати, изолирани отъ нѣкоя сцена, група и др., само като такива съ своята форма, не бива да се рисуватъ въ долнитѣ отдѣления на първоначалното училище,

защото въ такъв случай бихме обърнали вниманието на децата върху представата за формитѣ на предметитѣ, отколкото да засилваме свободния имъ творчески замахъ. Тѣй както бихме позволили на първачега да приказва на чисто диалектенъ езикъ само и само да развържемъ бѣбривата уста и да отклонимъ сепнатата му отъ суровата училищна обстановка душa, тѣй и при рисуването, за да поощримъ свободния му творчески замахъ, ще трѣбва да го подтикваме да рисува онова, което въ училищната възраст е раздвигвало творческитѣ му сили — предмети, животни и хора, намиращи се въ нѣкакво съотношение и изразяващи движение, дейность.

Една учителка напразно се мъчеше въ часъ по рисуване да застави първацитѣ да нарисуватъ маса, споредъ дадената поржчка. Въпрѣки наставническитѣ бележки да я нарисуватъ, както я гледатъ, все пакъ, повечето отъ тѣхъ бѣха нарисували масата съ отворено чекмедже. Въ друго отдѣление въ часъ по моделиране трѣбваше да се моделира печка. Безъ да имъ е поржчано, повечето отъ децата моделираха печката съ отворена вратичка. Трети часъ се моделираше рѣпа. Много отъ децата съ модела си изразиха дейность: вадене рѣпа, возене рѣпа, макаръ че учителтъ не бѣше нито споменалъ за това. Тѣзи факти и наблюдения най-красноречиво потвърждаватъ нашето становище.

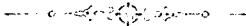
Не е натурното рисуване на мъртви предмети, което ще събуди детския интересъ къмъ рисуване, защото първакътъ не е способенъ да съсрѣдоточи внимание върху натрапения предметъ, за да го схване по форма съ всичкитѣ му типични особености и да го изобрази. Опитътъ е показалъ, че колкото и голѣма словесна престрелка да водимъ, колкото и „методично“ да разгледаме формата на предмета, все пакъ, когато се почне рисуването, ученикътъ не рисува представения му предметъ, а спомена за предметитѣ отъ този видъ — ще рисува но не този, които е предъ него съ своитѣ специфични особености, а този, за който има представа. Но понеже тѣзи представи сж непълни и неясни, въ часа по рисуване ще се допълнятъ, като се разгледа предмета, казватъ привърженицитѣ на натурното рисуване, като забравятъ обстоятелството, че творческитѣ способности се будятъ тогава, когато детето охотно се отдава на работата си, когато материалътъ е съобразно природнитѣ му сили. Макаръ и да е представенъ модела, рисунката не ще бжде резултатъ на истинско натурно рисуване за това, защото 8 и 9-годишното дете не е още способно да съсрѣдоточи внимание то си и да схване сложността на особеноститѣ въ формата на модела.

Но въ втората половина на втората училищна година, или въ началото на третата, когато детето има по-голѣмо душевно развитие, ще се спираме постепенно на по-малки

групи предмети, като обръщаме по-голямо внимание на тяхната форма. Така непринудено отъ илюстративното, фантазийното, ще преминемъ къмъ паметното рисуване на предмети, откъснати отъ съотношенията, изразяващи движение.

Съ обучението по рисуване въ долнитъ отдѣления ще поощримъ свободниятъ творчески замахъ у детето, а съ това въ горнитъ отдѣления ще обърнемъ същественно внимание на самитъ форми — тяхното усвояване и възпроизвеждане.

Явно е, че форми, съ които ще се занимаемъ, ще намѣримъ въ предметитъ, намиращи се въ околната срѣда — въ онѣзи, които представляватъ непринуденъ интересъ за усвояване и рисуване. Ще вървимъ отъ по-проститъ къмъ по-сложнитъ, отъ леснодостъпнитъ къмъ недостъпнитъ, отъ близкитъ къмъ далечнитъ. Умственната и творческа дейность ще бждатъ по-сериозни и ще искатъ по-сериозно напрежение на вниманието. Формитъ и боитъ ще трѣбва да бждатъ усвоени и възпроизведени. Но при усвояването и възпроизвеждането имъ се изисква известна планомерность, целесобразность и методическа съобразителность, чрезъ която ще се подпомогне детското душевно развитие.

ИЗЪ ПРАКТИКАТА ЗА ПРАКТИКАТА

Longum iter est per praecepta,
breve et efficax per exempla.

SENECA.

Ал. Карааврамовъ.

ИЗПОВѢДЪ.

Когато високо въ небесата Зорницата блѣсна, сламенниятъ покривъ на училището се мърна предъ очитѣ ми. То бѣше жалка, схлупена до земята сграда, напомняща тжжно сѣдбинитѣ на тия бедни хорица — бѣжанци, които жадуващи за родна наука, го бѣха съградили отъ плетъ и измазали отъ вънъ и вътре съ прѣстъ. Когато го наближихъ и дойдохъ предъ прага му, свалихъ почтително шапка и дълго, дълго мислихъ . . . Предъ менъ, за мигъ, се изпрѣчиха теглата на моя народъ, неизплаканиѣ му горчиви сълзи, свидетелъ на които бѣ тоя жалъкъ храмъ на науката. Сълзитѣ ми едва лищо не прокапаха Бѣше почнало да се развидѣлява. Дрезгавината полека-лека се изгуби, и първиятъ утрененъ лжчъ прониза двата му насрещни прозорци

— Какво мислишъ, г-не инспекторе, прекжсна ме учителтъ, младъ мжжъ, възбледъ, съ сухо лице и тъмно-смолиста, отчасти нахждрена коса. Повидимому той бѣше недоволенъ.

— Вижъ, всрѣдъ каква мизерна обстановка ние работимъ!

— Да, наистина, човѣкъ трѣбва да прави жертви за своитѣ сънародници! — му отговорихъ азъ, и взехъ столъ, да седна и си отпочина. Наистина, това е най-бедното училище въ цѣлата ми околия — продължихъ разговора си. — И ако да не го бѣхъ видѣлъ съ очитѣ си, не щѣхъ да повѣрвамъ, че въ България има такива училища — колиби, въ които се учатъ нашитѣ деца.

* * *

Училището бѣше въ срѣдата на малко селце, което моятъ предшественикъ преди 4—5 год. бѣше основалъ и кръститъ „Изгрѣвъ“. Той избралъ мѣстото, поканилъ двадесетина семейства да го заселятъ и, като имъ възложилъ надежди и изказалъ пожелания за по-свѣтли бѣднини, си заминалъ. Сега азъ можехъ да взема поука отъ неговото дѣло което бѣше предъ очитѣ ми. И наистина, селото не бѣше

съвсемъ неприветливо. Намираше се въ недрата на Странджа планина, заобиколено отъ всѣкъде съ вѣковна, девствена букова гора; разположено на една наклонена къмъ югъ хубава широка полянка, на долниятъ край на която шуртѣше единствената добре съградена, циментирана чешма, отъ която всички черпѣха вода за пиене.

Докато разглеждахъ така селцето, отдолу се зададе дѣдо Петко, председателътъ на училищното настоятелство. Познавахъ го отъ по-рано, защото синъ му презъ последната общоевропейска война бѣше войникъ при мене. Въ душата му горѣше огънь. Той бѣше неукъ. Съ голѣмъ трудъ се бѣше научилъ да се подписва. Когато дойде по-наблизу, първата му дума бѣше: — „Чакахъ те съ голѣмо нетърпение . . . — да дойдешъ, да ни поучишъ, да ни свѣтне на душата! Живѣемъ въ тъмнина. Ти си нашето свѣтило. Момчето, което си ни пратилъ, не учи добре децата. Много е припрѣно. По цѣль денъ ходи на ловъ. Децата чакатъ. Нѣма кой да ги погледне...“

Не очаквахъ подобна атестация за тоя възпитателъ. Погледнахъ строго дѣда Петка. — „Една свѣщица, която макаръ и слабо да мъждѣ, все пакъ издава свѣтлина; — трѣбва ли да я огасимъ? Дадено ви е едно око, съ което да прогледате, а вие искате да го извадите!“ . . Дѣдо Петко ме разбра и млъкна.

Съ болка въ душата си влѣзохъ въ скжпия за мене храмъ. Очаквахъ следъ това да видя, какъ се свещенодействува въ него.

* * *

Любопитството ми бѣ привлѣчено отъ една гладко подрѣзана прчка. На горния ѝ край имаше дупка, презъ която бѣше провървена трицвѣтна връвъ. Тя стоеше окачена на стѣната, на единъ побитъ тамъ гвоздей. Щомъ видѣхъ това педагогическо срѣдство за възпитанието на младежъта, почувствувахъ, какъ всецѣло ме обвзе разочарованието. На масата бѣха натрупани въ пълень безпорядкъ, потънали въ прахъ, цѣль купъ книги. Учебниятъ процесъ продължаваше. . . Ловджийското куче на учителя, което бѣше се приютило подъ масата, слушаше заедно съ мене урока по просвѣта! . . .

А какъ би могло и най-бедната колиба да стане спрѣтнатъ, приятенъ жкъ за занимание! Но нѣмаше човѣкъ, който да го направи.

Часътъ бѣ на привършване. Нѣкой хлопа да вратата. Една жена се показа и ме повика. Помолихъ учителя да пустне децата и я поканихъ да влѣзе вжтре въ стаята. — Кажете ми, какво искате? — се обърнахъ къмъ нея азъ. — Искамъ да ти се оплача, — каза тя. — Добре, разкажи ми това, което искашъ! — Учителътъ бие много децата! — Отгде знаешъ

това? — Оня день детето ми дойде цѣло облѣно въ сълзи... — Билъ го, защото не си знае урока...

Учителътъ побледнѣ. Жената искаше да ми говори още, но азъ я прекъснахъ. — Разбрахъ те, повече недей ми говори! Добре стори, че дойде да ми кажешъ това, но, моля те, съ учителя лично не влизай въ разпря! Послушай ме и си иди! Азъ ще постѣпя съгласно закона. Жената, доволна отъ моятъ отговоръ, се сбогува и си излѣзе.

Ние останахме сами. Погледитѣ ни се срещнаха. . . . — Какво ще кажешъ срѣщу това, господинъ Х? — Нима вие вѣрвате на всичко това? Опита се да се извини предъ мене той. — Вѣрвамъ. — Защо? — Защото сѣдя отъ самия фактъ и отъ смѣлостта, съ която жената иде предъ твоето лице да ми го заяви. Ако това не е истина, тя не би дрѣзнала да говори съ мене и то въ твое присѣствие. Учителътъ наведе глава. — Палави сж, рече той. Какво да ги правя? Не ме слушатъ! Освенъ чрезъ прѣчка, по другъ начинъ не могатъ да се вразумятъ! Това самопризнание ме кара да пристѣпя къмъ моя съветъ.

— Не вдигай никога рѣка, моля те, срещу тия невинни хубави дечица! Бжди благъ всѣкога къмъ тѣхъ! Обичай ги, за да бждешъ обичанъ! Бжди винаги всрѣдъ тѣхъ! Поучавай ги! Ако нѣщо незнайтъ, обяснявай имъ го, за да го научатъ! Гледай на всѣка цена да спечелишъ сърдцата имъ!

— Ами като се биятъ всѣки день на двора, пакъ да ги оставя ли? — ме прекъсна той. Ето на, момчето на тая жена, която дойде да ви се оплаче, е най-палавото дете въ цѣлото училище! . . Не зная вече, какво да правя съ него! . . .

. Внѣ се чу детски писъкъ. Учителътъ излѣзе и скоро се върна. — Ето на, токущо ви говорихъ за него. Пакъ той се сбилъ ей сегѣ съ една ученичка. Немирень! Незная, какво да правя съ него?! Ще трѣбва да го изключимъ отъ училището! — разправяше нервно учителътъ и се обръщаше безпомощенъ къмъ мене за съветъ. — Кажете на дветѣ деца да дойдатъ при мене!

Той ги повика. Тѣ дойдоха и покорно застанаха едно до друго предъ масата, на която въ тоя мигъ се бѣхъ облакати и замислилъ.

Посъветвахъ ги кротко. Предложихъ имъ взаимно да си простятъ. Ученичката се засмѣ. — Прощавамъ му! рече тя, и припна безгрижна при другаркитѣ си.

Останахме двама съ оня, който бѣше титулуванъ, като най-немирень и непоправимъ. — Защо плачешъ? — запитахъ го азъ. — Страхъ ме е, едва промълви той. — Отъ кого те е страхъ? — Отъ тебе. — Защо? — Да не ме биешъ. . . — Не

се страхувай, мило дете. Азъ нѣма да те бия! Азъ мога само да обичамъ малкитѣ деца, но никога да ги бия. Вѣрвашъ ли ме? И въ тая минута азъ погалихъ косата и бузичката му. То млѣкна. Въ хубавитѣ му очички блѣснаха невиннитѣ му сълзи. То наистина поиска да се увѣри, че азъ съмъ искренъ. И когато го поканихъ да седне на стола, който бѣше донесенъ нарочно за него, напълно ми се довѣри.

— Кажй ми, защо си толкова лошо момче? — Азъ не съмъ лошъ. Другитѣ лошо се отнасятъ съ мене. — Не мога да те разбера: разкажи ми всичко. Твоятъ учителъ се оплаква отъ тебе, че си биялъ другаритѣ си, псувалъ си баща си, не си искалъ да се учишъ. Разкажи ми, защо си правилъ всичко това?

— Моятъ баща не ми е сжщински. Той не ме обича: бие ме, пжди ме . . . Оня день, когато мама я нѣмаше, той си сипа бобъ, наяде се, а мене остави гладенъ — затова го псувамъ. Бия децата, защото азъ съмъ гладенъ, мъчно ми е, а тѣ ме дразнятъ. Не е вѣрно, че не искамъ да се уча. Учителтъ ни изкарва по четирма на черната дъска и ни пита за нѣща, които никога не ни е казалъ, а иска отъ насъ да ги знаемъ . . . — И какво прави тогава? — Събира ни главитѣ, почва да ги търка една ъ друга, да ги натиска въ таблата!

— Разбрахъ те, мило дете, но, преди да си отидешъ, обеща ми, че нѣма да бждешъ повече непокоренъ, непослушенъ и буенъ, че нѣма да псувашъ, да се карашъ съ другитѣ, нѣма да бждешъ лошъ. — Обещавамъ ти, каза детето. — Иди си, и помни клетвата си! . . .

Бѣше станало почти обѣдъ. Дѣдо Петко бѣше дошълъ пакъ да ме навести, но остана твърде очуденъ, когато ме видѣ толкова натжженъ. Бѣхъ всецѣло обвзетъ отъ изповѣдта на детето. Колко много нѣща ми подсказва тя! Какъ ние не разбираме децата! Какъ престжпно се отнасяме съ тѣхъ! А колко добри сж тѣ! — Достатъчно е да чуешъ тѣхната изповѣдъ, оная изповѣдъ, която излиза отъ недрата на чистата имъ непоковарена душа.

Тази изповѣдъ бѣ тежка присжда надъ родители и учители, който протестиращето дете имъ отправя, защото тѣ не го разбиратъ.

И ако сждбата на малки и голѣми се сложи на везни, решително трѣбва да застанемъ на страната на първитѣ.

Здр. Ат.

НОМЕРА.

— Дзънъ! Заседанието се открива. На дневенъ редъ имаме въпроса за поведението на ученицитѣ. Моля класния наставникъ на I-а класъ да докладва за своя класъ.

— Поведението на моя класъ е изобщо добро: има само нѣколко забележки, съ които ще трѣбва да се занимаемъ.

— „№ 30 се мѣсти отъ чинъ на чинъ въ време на занятия“, „№ № 22, 12, 39 и 40 постоянно говорятъ, смѣятъ се и не работятъ. Моля, най-строгото имъ наказание и внасяне въ съвета!“

„№ № 39 и 2 се биятъ въ часъ, а № № 30, 41, 42 и 12 говорятъ постоянно въ часъ.“ „№ 3 си играе съ огледало въ часъ.“ „№ 34 укрива, кой ученикъ е скрилъ обичата на № 40.“ „№ № 8, 39, 17 приказватъ, № 22 и 19 много приказватъ, а цѣлиятъ класъ, особено момчетата, много зле се държатъ.“ „№ 10 изсвири 2 — 3 пжти съ уста, а отрича да е сторилъ това.“

Предлагамъ да се намали на този ученикъ поведението съ по една единица.

— Да имъ се намали! Почти единодушно се отзова съветътъ.

— Моля, моля, се провикна съ нетърпение най-младиятъ учителъ, който за првъ пжтъ участвуваше въ учителски съветъ. Какъ може така, безъ всѣка преценка да се намалява поведение? Какви ще бждатъ резултатитѣ отъ тази дисциплинарна мѣрка? Нѣма ли да се убие честолюбieto у честолюбивитѣ?

— Да се уважи мнението на класния учителъ, прекъснаха нѣколцина.

— Но моля ви се, № 10 се обвинява, че билъ свирналъ, но той отрича да е свирналъ. Не е ли възможно да е вѣрно отричането му, когато за менъ № 10 е най-добриятъ ученикъ? Посочва ли учителътъ, кои сж доказателствата, че именно той е свирналъ? Провѣрилъ ли е въ момента писачътъ на тази забележка точно, кой е свирилъ?

№ 39 се обвинява, че укрива: той билъ скрилъ обичата на № 40. До сж доказателствата, че 39 знае това, но укрива?

№ № 8, 39, 17 приказвали; № № 22 и 19 много приказвали, а цѣлиятъ класъ се държалъ неприлично! Но де е билъ учителътъ тогава? Що е правилъ той тогава тамъ?

— Имено това държание спѣваше моята работа, обади се единъ отъ съветниците.

— Но моля ви се, какво е назначението на учителя? Само да констатира фактитѣ ли? Или да се справи съ детскитѣ прояви въ момента, да си създаде дисциплина, а следъ туй

да преподава. Нима ние сме академици, а не възпитатели преди всичко?

Азъ мисля, че тукъ нѣма наказуема престѣпность, а само детски прояви и несъбуденъ интересъ. За първитѣ (детскитѣ прояви) трѣбва великодушие, а за второто трѣбва сами да опънемъ ушитѣ си.

— Така мислишъ, защото още нищо не си видѣлъ. Моля, да се прекратятъ дебатитѣ, защото много сме ги слушали такива, се обади стариятъ учителъ.

Гласувано, предложението на „класния“ се прие, а младиятъ учителъ се загледа въ земята и си промърмори: *„До кога ли ще трае тая бюрократическа рутина?“*

Н. Михалакиевъ.

НА ВЖЖЕ.

(Рисуване въ II отдѣление).

Презъ единъ хубавъ следобѣдъ дойдохъ рано на училище. Изнесохъ столъ предъ външната врата на училището и седнахъ. Ученицитѣ на групи — на групи идваха, закачваха торбичкитѣ си на съседския плетъ и почваха разни игри: — На вжже, на вжже, — викаха нѣкои. — Не, на черъ човѣкъ — викаха други, и почвава игритѣ си. Мълчаливо наблюдавахъ тѣхнитѣ забави.

На скоро удари звънецътъ, и тѣ, неуспокоени още отъ игритѣ, се заредиха предъ училищната врата. Така наредени и изчервени влѣзоха въ учебната стая.

Имахме рисуване — Коя игра играхте на двора, деца? — На черъ човѣкъ, г-нъ учителю, — обади се Цвѣтана. — И на вжже, г-нъ учителю, — добави Александъръ. — Каква бѣше тази игра „На вжже“, — азъ толкозъ я гледахъ и не можахъ да я науча. — Въртимъ едно вжже, г-нъ учителю, а единъ скача, започна Цвѣтана.

— Хубаво, добавихъ, но нѣ — не мога да я разбера.

— Г-нъ учителю, извика Иванъ, азъ имамъ вжже. Да излѣземъ съ Маринъ, да въртимъ, а Борисъ да скача!

— Добре, излѣзте и покажете!

Тѣй започнахме инсценирането на играта. Излизатъ двамата и почватъ да въртятъ вжжето.

— Сега, ти Борисе, ще дойдешъ да скачашъ! Ученицитѣ всички станаха на крака и високо се разсмѣха.

— Почнете сега!

Двамата почватъ да въртятъ, а третиятъ — скача.

Почнахме да разучаваме играта.

— Въртете сега пакъ вжжето!

— Борисе, скачай пакъ!

— Гледайте сега, какъ стоятъ Иванъ и Маринъ, когато въртятъ! Гледайте сега Борисъ, какъ си е нагласилъ краката при скачането! (Едина кракъ правъ, а другия свить).

— Искате ли да си нарисуваме тази игра?

— Искаме, искаме, г-нъ учителю! извикаха въ единъ гласъ всички.

— Кой иска да я нарисува на черната дъска?

— Александъръ, г-нъ учителю: той най-хубаво рисува!

— Добре тогава, Александъръ да я нарисува!

Нарисувахме играта на черната дъска.

— Внимавайте сега! Да разгледаме нарисуваното! Върно ли, Александъръ е нарисувалъ играта?

— Не е върно, г-нъ учителю! Той е нарисувалъ вжжето много изтегнато.

— А какъ трѣбва да бжде?

— Мъничко ослабено, каза София.

— Излѣзъ тогава и го поправи!

— Другаде има ли грѣшка?

— Нѣма, нѣма, г-нъ учителю!

— Колко е хубаво!

— Искате ли сега всички да си я нарисувате въ блокчетата?

— Изкаме, искаме, г-нъ учителю!

— Извадете си блокчетата!

.

— Да разгледаме сега нарисуваното!

— Да разкаже единъ, какво сме нарисували! Погледнете още веднажъ, че ще го изтрия!

— Изтрий го, изтрий го, г-нъ учителю — ние можемъ да си го нарисуваме!

Изтрихъ нарисуваното. Въ продължение на двадесетина минути децата бѣха нарисували играта. Нѣкои по-смѣли нарисували цѣли пейзажи: училището, училищната ограда и вътре въ двора предъ училището — играта.

Кети Женцеръ*)

СВОБОДНИ ДЕТСКИ ИГРИ.

СЪВЕТИ ЗА РЪКОВОДИТЕЛИТЕ НА ИГРИТЕ

1. За деца, по-малки от 10 години, избирайте игри с прости правила (групни състезателни игри, игри с гоненица и др. т.)

2. За по-възрастните деца и за юношите отреждайте големите групни игри, които изискват обмисленото сътрудничество на играчите. Определяйте траенето на играта и големината на игрището, според силата и възрастта на играчите.

3. Давайте къси обяснения. Отначало обяснявайте само главните правила, които посочват целта на играта. Показвайте, как трябва да се играе.

4. Когато разпределяте играчите на две групи, дръжте сметка за възрастта, силата и ловкостта на играчите, за да бъдат групите равни.

5. Когато децата сами се групират, оставете главатарите им да изберат играчите за своите групи. Със жребие се определя, кой главатар първ ще започне избора.

6. Отбелязвайте веднага всяка грешка.

Потиквайте играчите да играят всички игри. Не се стремете да създавате специалисти.

8. Ако играчите са много, разпределете ги на няколко групи. Позволявайте им през време на играта да променят ролята си и да заемат различни длъжности въ нея.

9. Наблюдавайте телесните и душевните прояви на вашите играчи:

а) умора, задъхване, блъдност и др.,

б) инициатива, справедливост, хладнокръвие, разсудливост, взаимопомощ, безобиден хумор въмъ победените и др.

Лъкувайте веднага забелязаните недостатъци.

10. Не започвайте и не завършвайте игрите с буйна игра.

11. Между две игри, които изискват големи напрежения, давайте почивка на вашите играчи, или ги потиквайте да играят някоя успокоителна игра.

12. Според годишното време и температурата на въздуха, взимайте потребните мерки, за да се предпазят децата от слънчасване или простуда.

*) Учителка по физическо възпитание въ висшето девическо училище и въ Института Жанъ Жакъ Русо въ Женева.

I. ИГРИ СЪ ХОДЕНЕ, ТИЧАНЕ И СКАЧАНЕ.

1. Подражания.

Мѣсто: Гимнастически салонъ или игрище.

Брой на играчитѣ: 6 до 16.

Наредба: Играчитѣ заставатъ единъ задъ другъ въ тилна редица (колони). Застаналиятъ на чело на редицата е главатарь: той ржководи играта.

Ходъ на играта, правила. Главатарьтъ извършва различни движения, които всички играчи трѣбва точно да повтарятъ: ходи, тича, скача, спира се, застава на единъ кракъ, клѣка, криволичи и сжщевременно прави най-разнообразни ржкодвигения. Следъ това главатарьтъ отива и застава въ края на редицата. Главатарь става играчѣтъ, който е стоялъ задъ него. Така подъ редъ се смѣнятъ и главатарьствуватъ всички играчи.

Грѣшки. Грѣши, който не подражава точно на главатаря. Всѣки сгрѣшилъ играчъ отива на края на редицата и закжснява да стане главатарь.

2. Морето се вълнува.

Мѣсто: Гимнастически салонъ.

Брой на играчитѣ: 6 до 12 и единъ главатарь.

Наредба: Всѣки играчъ взима името на нѣкоя риба. Играчитѣ се разпрѣсватъ и клѣкатъ изъ салона („морето“). Всѣки отбелязва съ тебеширъ своето мѣсто: очертава около себе си окржжностъ. Главатарьтъ нѣма опредѣлено мѣсто.

Ходъ на играта, правила. Главатарьтъ кръстосва стаята въ различни посоки, като вика имената на „рибитѣ“. Тѣ се изправятъ веднага, затичватъ се, заставатъ и трѣгватъ следъ него. Разходката на „рибитѣ“ може да се придружава съ различни движения: тичане, скачане и пр.

Когато главатарьтъ извика: „Морето се вълнува“, всѣка „риба“ и главатарьтъ гледа да заеме и да клекне въ нѣкой отъ очертанитѣ съ тебеширъ кржгове. Ако главатарьтъ се настани въ нѣкой кржгъ, „рибата“, останала безъ „леговище“, става главатарь, и играта се повтаря отначало.

Грѣшка е, да се блѣска играчъ, който иска да заеме нѣкой кржгъ.

Вариантъ. Ако играчитѣ сж повече отъ дванадесетъ, не е необходимо да имъ се даватъ имена на риби. Главатарьтъ ги поканва да го последватъ, като ги удря леко по рамото.

3. Слѣпецъ.

Мѣсто: Гимнастически салонъ или игрище.

Брой на играчите: 10 до 20.

Помагала: Толкова кърпи, колкото играчи; 2 знаменца.

Наредба: Съ тебеширъ или съ 2 знаменца се отбелязва права линия. Единъ играчъ съ завързани очи, застава на линията. Другитъ играчи се разпръсватъ задъ него на 5 — 6 крачки. На около 25 крачки отъ линията се отбелязва съ тебеширъ или камъни правоъгълникъ (прибѣжище), голѣмъ около 2 кв. м.

Ходъ на играта, правила. Играчитъ подмѣтатъ своитъ кърпи между краката на слѣпеца или предъ него. Слѣпецътъ се навежда и се стреми да хване нѣкоя. Играчитъ веднага отдръпватъ кърпитъ си и започватъ да гонятъ оно-гова, чийто кърпа е хваната, като го удрятъ съ кърпитъ си, до като влѣзе въ „прибѣжището“ (правоъгълника).

Преследваниятъ играчъ става „слѣпецъ“, когато се поднови играта.

4. Гжска и лисица.

Мѣсто: Салонъ или игрище.

Брой на играчитъ: 6 до 12.

Наредба: Единъ отъ играчитъ е лисица, другъ — гжска. Останалитъ сж патенца. Тѣ се нареждатъ задъ гжската въ колона, като се хващатъ презъ кръстоветъ или за раменетъ.

Ходъ на играта, правила.

◆ Лисицата трѣбва да хване две патенца, но майката ги пази: тя разперва настрани рѣце и пречи на лисицата да се приближи. Цѣлата редица се движи налѣво и надѣсно, като следва главатаря. Когато лисицата сполучи да хване двама отъ крайнитъ играчи, тѣ ставатъ гжска и лисица, и играта започва отначало.

Ако играчитъ сж много, могатъ да се раздѣлятъ на нѣколко групи — всѣка съ своя лисица и гжска. Може сжщо да се уреди състезание между различнитъ „лисици“ и да се отбелязва, коя отъ тѣхъ е хванала за опредѣлено време най-много пленници.

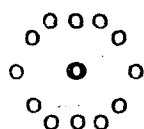
Грѣшки: 1. Да се тласка грубо гжската. 2. Да не се държи здраво кръстътъ или рамото на предния играчъ.

5. Птица хвърчи.

Мѣсто: Салонъ или игрища.

Брой на играчитъ: 10 до 50.

Наредба: Играчитъ се нареждатъ въ кръгъ, безъ да се залавятъ за ръка. Главатарьтъ застава въ срѣдата на кръга.

Ходъ на играта, правила. Главатарътъ разперва ръце настрани и подражава хвъркане на птица, като подскача на мѣстото си. При всѣки подскокъ казва име на нѣкое животно (птица, бозайникъ, риба, земноводно, наскѣкомо и др.). Само когато каже името на птица, играчитѣ трѣбва да подражаватъ движенията му. Които се измамятъ и сгрѣшатъ, се изключватъ отъ играта до новото ѳ започване.

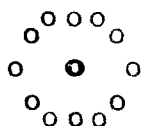
Грѣшка. Играта трѣбва да се ръководи бързо. Грѣшка е, ако се ръководи съ прекъсвания.

6. Безшумна игра.

Мѣсто: Салонъ или игрище.

Брой на играчитѣ: 10 до 30.

Наредба: Играчитѣ се нареждатъ въ кръгъ, като се залавятъ за ръце. Главатарътъ застава въ срѣдата на кръга.

Ходъ на играта, правила. Главатарътъ повиква мъчишкомъ съ показалеца си едного отъ играчитѣ да дойде при него. Повиканиятъ се затичва къмъ него, колкото е възможно по-леко и тихо, като стѣпва на прѣсти. Ако направи шумъ, трѣбва веднага да се върне на мѣстото си. Главатарътъ по сѣщия начинъ повиква другъ играчъ. Когато нѣкой отъ играчитѣ сполучи съвсемъ тихо да достигне до срѣдата на кръга, заема мѣстото на главатаря, а последниятъ отива на освободеното мѣсто въ кръга.

Грѣшка е да се говори или да се шуми.

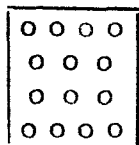
7. Магьосници и омагьосани.

Мѣсто: Салонъ или игрище.

Брой на играчитѣ: 10 до 30.

Помагала: Червени и бѣли наржжавници (превръзки, широки около 10 см., за ръкавъ); 4 знаменца.

Наредба: Квадратно мѣсто съ страни 30 до 40 крачки (споредъ броя на играчитѣ); отбелязва се съ знаменца, забити въ 4-тѣ върхове на квадрата. Играчитѣ се разпрѣсватъ вътре и се раздѣлятъ на две групи: 1/2 отъ тѣхъ сѣ преследвачи — „магьосници“ и носятъ червени наржжавници; другитѣ сѣ преследвани и носятъ бѣли наржжавници.

Ходъ на играта, правила. „Магьосницитѣ“ преследватъ другитѣ играчи и се стремятъ да ги досегнатъ съ ръка. Когато досегнатъ нѣкого, тѣ викатъ: „Омагьосанъ!“ Засегнатиятъ трѣбва да застане неподвижно, като статуя, въ положението, което е ималъ, когато е билъ засегнатъ. Той може да бѣде освободенъ отъ това положение, ако нѣкой отъ неговитѣ другари (отъ преследванитѣ) го

удари съ ржка и викне: „Свободенъ!“ Освободениятъ пакъ участвува въ играта.

„Магьосниците“ преследватъ противната група, докато всички играчи отъ нея бждатъ „омагьосани“.

Грѣшка. Да се излиза отъ границитѣ на квадрата. Всѣки сгрѣшилъ играчъ трѣбва да се върне на границата и да остане „омагьосанъ“, докато бжде освободенъ.

8. Воденичка.

Мѣсто: Салонъ или игрище.

Брой на играчитѣ: 12 до 40 и единъ главатаръ.

Помагала: Вжже, дълго 3 до 4 м. съ дебелъ вжзелъ на единия край.

Наредба: Играчитѣ се нареждатъ въ кръгъ, безъ да се хващатъ за ржце. Главатарътъ застава въ срѣдната, като държи вжжето за края безъ вжзелъ.

Ходъ на играта, правила. Главатарътъ завъртва вжжето, като самъ се върти на мѣстото си. Върти го край краката на играчитѣ на височина около 5 до 10 см. надъ почвата. Играчитѣ подскачатъ, за да не ги засегне вжзела на вжжето. Когато нѣкой бжде засегнатъ, заема мѣстото на главатаря, а последниятъ отива на освободеното мѣсто въ кръга.

Грѣшки: Да не се обтѣга вжжето, когато се върти, или да се върти много високо надъ почвата.

9. Поща.

Мѣсто: Салонъ или игрище.

Брой на играчитѣ: 10 до 30.

Наредба: Играчитѣ се нареждатъ въ кръгъ, хванати за ржце. Всѣки си избира по едно име на градъ. Главатарътъ застава въ срѣдната на кръга.

Ходъ на играта, правила. Главатарътъ вика:

— Пощата трѣгва (напр.) отъ Варна за София. Веднага двамата названи играчи размѣнятъ тичишкомъ мѣстата си. Въ това време главатарътъ гледа да заеме нѣкое отъ тѣхнитѣ мѣста. Ако сполучи, останалиятъ безъ мѣсто играчъ става главатаръ, и играта продължава.

Грѣшка е, да се напуска мѣстото, преди главатарътъ да е казалъ дветѣ имена.

Вариантъ. Играта може да се играе, като се ходи въ кръгъ или като се стои на единъ кракъ.

10. Рамо до рамо.

Мѣсто: Салонъ или игрище.

Брой на играчитѣ: 12 до 40 и единъ главатаръ.

Играчитѣ се нареждатъ двама по двама единъ задъ другъ въ

два концентрични кръга. Разстоянието между двойките е 2 до 3 крачки. Главатарът застава въ срѣдата.

Ходъ на играта, правила. Когато главатарът извика: „Лице срещу лице!“, играчите отъ всѣка двойка се обръщатъ единъ срещу другъ. Когато извика: „Гръбъ срещу гръбъ!“, тѣ обръщатъ гръбовеѣ си. Тѣзи промѣни трѣбва да ставатъ твърде бързо и толкова пжти, колкото пжти заповѣда главатарътъ.

Когато най-после той извика: „Рамо до рамо!“, играчите промѣнятъ мѣстатата и другарите (партньорите) си и се нареждатъ единъ до другъ въ двойна тилна редица. Главатарътъ презъ това време гледа да си намѣри другаръ. Играчтъ, останалъ самъ, става главатаръ.

(Ще следва)

Молитва

Умѣрено

Кир. Т. Чешмеджиевъ

Дай ми, Боже, здраве,
Дай ми, Боже, сила,
Та да съмъ отмѣна
Азъ на мама мила!

Татку в'старинитѣ
Азъ да съмъ подпора
Сявга да преглеждамъ
Клетя бедни хора!

Л. Бобевски.

Слънчице.

Умѣрено

И. С.

1. Слънчи-це, братецъ да ми си! слънчи-це,

Бавно.

ми-ла сестри-ца! *p* о-бичамъ твойтъ ми-лув-

ки и твойтъ сладки цѣлув-ки

2. Мама ми заржчъ заржча:
Искамъ ли юнакъ да стана,
Никога, слънце, отъ тебе
Сърдце да не си отвърщамъ,
Се тебъ да дия, обичамъ,
Та здравъ и веселъ да бѣда!

3. (Повтаря се първиятъ куплетъ)

Д-ръ В. Ив. Неновъ.

Писмо отъ пролѣтѣта.

Умѣрено

В. Мянковъ

Вѣй дол-ня- кѣтъ и от-вѣ-ва стру-па-ни-я

зи-менъ сметъ. Ей пре-хвѣр-кватъ ла-сто-вич-ки:

но - сятъ тѣ отъ югъ привѣтъ.

2. Тѣхъ ги цвѣтна пролѣтъ праща
Съ писъмце до назн тукъ,
Въ него пише, че отдавна
Тя е тръгнала отъ югъ.

3. Маргаритното кокиче
Думитъ сж въ туй писмо:
Слънцето съ зарици ясни
Писало ги е само.

4. Подписъ му росенъ здравецъ,
Розата му е печать . . .
Отъ писмото дѣха младость,
Вѣе нѣженъ ароматъ.

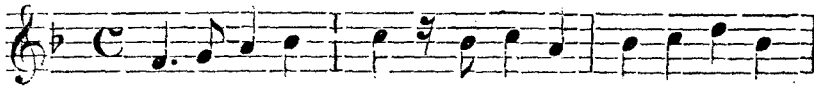
П. Славейковъ

Тренъ.

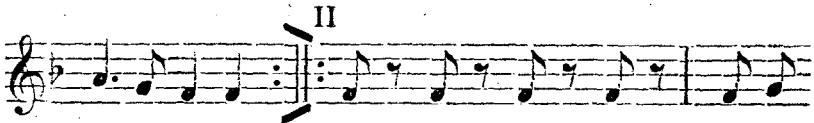
(канонъ)

I Скоричко

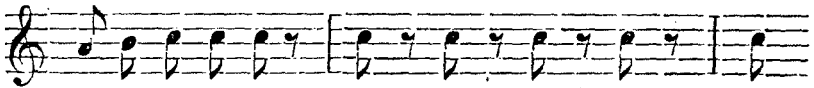
Хр. Цветковъ

1, Вчера с'ба-те на тре-ва-та ний сѣ-дѣме

подъ вър-ба-та Пуфъ, пафъ, пуфъ, пафъ, тренътъ

бѣ-га в'пжтя правъ, пафъ, пуфъ, пуфъ, пафъ тра-

ка тра-ка в'пжтя правъ.

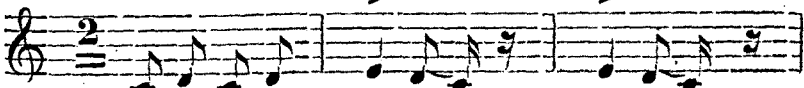
2. А въ полето тамъ задъ насъ 3. А пѣкъ наши милъ баща
 Чу се тропотъ, чу се гласъ : Днесъ ни съ бате обеща.
 Пуфъ, пафъ и т. н. Пуфъ, пафъ и т. н.

4. Че ний всички в'други день
 Ще отидемъ съ тоя тренъ
 Пуфъ, пафъ и т. н.

Ще проходи.

Бързо игриво

А. Д. Симидчиевъ

Пенчо нашъ е

го-ди-

го-ди-

го-ди-на-че *f* хей! хей! Той е

кротъкъ и не плаче, той е кротъкъ и не,

и не, и не пла-че.

Да пристъпва
Той се учи,
Хей, хей!

Днеска утре } 2
Ще сполучи }

Кака му го
Днесъа води,
Хей, хей!

Утре Пенчо } 2
Самъ ще ходи }

Любомиръ Бобевски

Маринка Попова — Варна.

МАЛЪКЪ СЪЧКО.

(Цѣлостно обучение въ I отд.)

Десетъ дни моитѣ първащи наблюдавахъ промѣнитѣ презъ м. февруарий въ околната природа. Запознахъ се съ неговитѣ изненади и капризи. Нарадвахъ се на неговитѣ дарове — кокичета и минзухари. И всичко наблюдавано тѣ отбелязвахъ съ условни цвѣтни знаци и рисунки на стенния класенъ дневникъ (календаръ) за наблюдения: слънчевитѣ дни — съ жълти книжни кръгчета, облачните — съ сиви квадратчета, дъждовнитѣ — съ черни, снѣжнитѣ — съ бѣли.

Февруарий

Н	П	В	С	Ч	П	С
2	3	4	5	6	7	8
◆	☉	*	*	*	☉	*
◆	☉	*	□	☉	*	*
9	10	11	12	13	14	15
□	*	*	*	□		
□	☉	□	□	*		
16	17	18	19	20	21	22
23	24	25	26	27	28	

* слънце. ☉ облачно

◆ дъждъ. □ снѣгъ.

първи да ни поздравятъ съ края на зимата. Но той е много капризенъ. Бързо се сърди. Покрива слънцето съ облаци. Сутринъ ни праща слана, на обѣдъ се смѣе, а вечеръ всичко поледява. Единъ день вали снѣгъ, духа студень вѣтъръ, а на другия день пече слънце.

Въ разказване и обобщаване на разказаното неусѣтно минава времето.

Презъ следния часъ трѣбва да четемъ*). Въ читанката нѣма подходящо четиво, затова нагласявамъ на черната дъска следната статийка:

*) Въ Варненскитѣ първоначални училища обучението по четене въ I отд. се води по идеозрителния методъ на д-ръ Декроли. Презъ първото полугодие децата изучаватъ само печатния шрифтъ. Пишатъ и четатъ съ опростени малки и главни печатни букви думи, изречения и кжси статийки, съставени въ връзка съ урочитѣ по предметно учение. Съ букваръ не си служатъ. Такъвъ сами си пишатъ въ тетрадитѣ. Елементарната четивна техника се усвоява леко и бързо. Най-късно до края на януарий ученицитѣ започватъ да четатъ направо въ читанката.

Ржкописниятъ шрифтъ се изучава презъ второто полугодие, ко-

Така постепенно на дневника се очерта образа на немирника Малъкъ Сѣчко. Най-после трѣбваше да обобщимъ направенитѣ наблюдения и да нарисуваме портрета му. Чакахме само сгодень случай за това. Той скоро дойде.

Часъ по предметно учение.

Пристига закжснѣла ученичка. Бузитѣ ѝ сж зачервени отъ студъ. Ето добъръ поводъ да започнемъ нашата беседа.

— Деца, кой е зачервилъ така странитѣ на Калушка?

Свѣтватъ очичкитѣ. Всички знаятъ. Всички сж изпитали остритѣ игли на м. февруарий. Тѣ знаятъ още, че той се казва Малъкъ Сѣчко. Следватъ разкази единъ следъ другъ. Че Малъкъ Сѣчко не е всѣкога лютъ. Той може и да се смѣе: да ни накара да си съблѣчемъ палтата и весело да поиграемъ въ двора. Той е накаралъ кокичето и минзухара да цѣвнатъ и

12 февруарий 1930 г.

МАЛЪКЪ СЪЧКО

Малъкъ Съчко дойде. Ура! Донесе ни кокичета и минзухари. Но той е много лютъ. Сутринъ шипе. На обѣдъ се смѣе, а вечеръ хапе. Вчера бѣше снѣженъ. Днесъ е слънчевъ. А утре Богъ го знае.

Следъ почивка ученицитѣ заематъ бързо мѣстата си.

— Ето ви, деца, едно разказче за Малъкъ Съчко. Кой ще прочете датата? Ами заглавието?

— Вие познавате ли Малъкъ Съчко? Николайчо да разкаже! И Николайчо, доволенъ, че му се отдава случай да говори за нѣщо познато, наблюдавано и близко, започва съ въодушевление:

— Ние всички познаваме Малъкъ Съчко. Срѣщаме го всѣка сутринъ на улицата. Той ни посрѣща отъ вратата и ни кара да се завиваме добре.

— Кой ще прочете първото изречение? Георги!

— Малъкъ Съчко дойде. — Четатъ втори, трети,

— Единъ да разкаже, какво разбира отъ това изречение. Дора!

— Въ това изречение се разказва, че Малъкъ Съчко дошълъ. Защото той не живѣе тука, а идва отъ студентитѣ страни. Тѣ се намиратъ на северъ.

— Кой, ще прочете другото изречение?.. Общъ смѣхъ!

— Ами че то е само една дума!

— Кой вика „ура“?

— Децата, госпожице: отъ радостъ, че е дошълъ Малъкъ Съчко. Защото той ни носи кокичето и минзухара.

— И футболиститѣ викатъ „ура“, като направятъ мачъ,

— допълва другъ.

— Единъ да прочете изречението, което следва! Естеръ!

— Донесе ни кокичета и минзухари. — Разкажете, що

сте разбрали!

— Цѣвнаха кокичета и минзухари.

— По ул. „Царъ Борисъ“ циганки съ кошници ги продаватъ. — И нашитѣ кокичета и минзухари цѣвнаха! — Четете по-нататъкъ!

— Той е много лютъ.

— Кой ще ми обясни, какво разбира отъ това изречение? Недѣлка!

гата детската ржка е придобила нужната ловкостъ да пише правилно и да свързва свободно буквитѣ. Всички ржкописни малки и главни букви се усвояватъ за 20 — 25 урока. Пиши се на бѣли нелинирани листове. Обучението се води по новия методъ за краснописъ на швейцарския педагогъ Hullinger („Die neue Schrift“, Benno Schwabe und Co. Bâle). Б. Р.

— Малък Съчко е много лютъ. Той изпраща студентъ вътъръ, който ни щипе странитѣ, ржцетѣ и ушитѣ. Най-напредъ странитѣ ни се зачервяватъ, после започватъ да пламтатъ.

— По странитѣ ни после се явяватъ лишеи, госпожице!

Така минаватъ всички изречения отъ статийката. Четатъ се лесно, ясно и хубаво, защото съдържанието имъ е близко, познато на децата. Радостно и охотно се даватъ сполучливи и пълни обяснения, които допълватъ и разширяватъ текста.

— Сега, деца, всѣки тихичко да си прочете цѣлия разказъ.

Не знай, дали има по-радостна картина за учителя отъ тази, да види свѣтнали очички, вперени върху черната дъска, малки устнички, които шепнатъ разбранитѣ думи. И въ тоя тѣй приятенъ шепотъ да долови трепета на озарената отъ знанието душица, изпълнена съ радостта на откривателя.

На въпроса ми: „Готови ли сте?“ отговарятъ цѣлъ снопъ ржце.

Единъ прочита, като внимава да не прави грѣшки, да слива „малкитѣ думички“ съ „голѣмитѣ“, защото щомъ спре, малкитѣ критици го поправятъ безъ пощада. Прочита втори, трети. Единъ предава съдържанието, поправянъ и допълнянъ отъ другаритѣ си.

Остава да се разработи статийката откъмъ техника. За да дамъ образецъ на хубаво четене и за да могатъ ученицитѣ да схванатъ промѣнитѣ на гласа, чета при закритъ текстъ. Чета после при откритъ текстъ. Четатъ следъ мене, като се мжчатъ да ми подражаватъ, нѣколко отъ по-добритѣ ученици. После по-слабитѣ. Четатъ всички хорово. Отдѣлни ученици четатъ разбъркано изреченията. Всички правятъ сжщото. Четатъ се отдѣлни думи. Нареждатъ се тѣзи думи въ вертикаленъ стълбецъ. Четатъ се отъ отдѣлни ученици подредъ, отгоре надолу, обратно, разбъркано. Сжщо се прави и хорово. Разлагатъ се думитѣ на срички. Четатъ се отдѣлнитѣ срички и отъ тѣхъ се образуватъ и четатъ нови думи.

И преди още да сме се наситили на работата си, звънецътъ ни изненадва.

Предстои ни часъ по писане: запознаване съ ржкописнитѣ букви у и р.

— Коя бѣше думичката, съ която ние изразяваме нашата радостъ отъ пристигането на Малък Съчко.

— Ура, ура, госпожице!

— Ето ви я написана съ печатни букви върху черната дъска. Тоя часъ ще научимъ да я пишемъ съ ржкописни букви.

Написвамъ предъ печатната ржкописната дума ура. Разлагаме я на срички и сричитѣ — на гласове. Става ни ясно, че не знаемъ да пишемъ ржкописнитѣ букви у и р. Напис-

вамъ отдѣлно буквата у; разлагаме я на нейнитѣ съставни части, отново я пиша изцѣло. Обръщамъ внимание на съразмѣрността на отдѣлнитѣ ѳ части. Ученицитѣ написватъ на тетрадкитѣ си по нѣколко букви. Прави се обща поправка на черната дъска. Така се постъпва и съ буквата р. Следъ това ученицитѣ пишатъ цѣлата дума.

Свършва се и тоя день, който бѣше хубавъ, слънчевъ. Надвечеръ, обаче, ни изненада снѣгъ. На следната сутринь пристигатъ моитѣ първаци и бързатъ да ми разкажатъ за новия капризъ на Малъкъ Сѣчко — снѣга. Колко било топло вчера, а колко лютъ и намръщенъ е Малъкъ Сѣчко днесъ! Азъ подхвърлямъ : — Ами кокичето и минзухара ?

Всички млъкватъ. Виждамъ, че малкитѣ имъ сърдца преливатъ отъ състрадание, но не могатъ да намърятъ изходъ...

— Слушайте, деца, азъ намислихъ нѣщо. Всички очи съ надежда се вперватъ въ мене.

— Да изпратимъ на Малъкъ Сѣчко писмо и да го помолимъ да бжде по-веселъ.

— Добре, добре, госпожице! Още сега, моля ви се.

— Кой ще напише писмото ?

— Вие, вие, госпожице! Ние не знаемъ още, какъ се пишатъ писма. После ще си го препишемъ въ тетрадкитѣ.

— Ето, азъ съмъ го вече написала.

Обръщамъ черната дъска и на нея тѣ четатъ :

ПИСМО ДО МАЛЪКЪ СѢЧКО.

Добре дошълъ, Малъкъ Сѣчко! Радваме се, че дойде. Благодаримъ ти за кокичето. Благодаримъ ти и за минзухара. Едно ще те молимъ: Не духай! Не пращай студъ и снѣгъ! Ще замръзне кокичето и минзухара. Ами че тѣ нали сж твои рожби?

Колко радостъ и животъ, до като разработимъ това писмо!

Трѣбваше единъ да стане куриеръ, другъ Малъкъ Сѣчко, за да видимъ всички, какъ ще стане предаването на писмото. Смѣхме се отъ сърдце на малкия куриеръ, изправенъ предъ страшния Сѣчко. Но въпрѣки това, той успѣ да изтрѣгне обещание за отговоръ.

Какъвъ ли ще бжде той? Ето нова задача, съ която натоварихъ моя малъкъ народъ. И на следния день, съ общи усилия, на черната дъска стоеше вече отговоръ:

ПИСМО ДО ПЪРВАЦИТѢ.

Получихъ ви писмото. Бждете спокойни. Ще ви изпълня молбата. Ще ви изпратя слънце и цвѣтя. Благодаря, че се грижите за моитѣ рожби.

И, действително, Малък Съчко бѣше въ весело настроение. Бѣше решилъ, навѣрно, да си изпълни обѣщанието.

Въ часоветъ на рѣчна работа работихме кокиче отъ пластелинъ и после отъ абажурена книга.

Въ часа по рисуване рисувахме съ водни бои *) рожбитъ на Малък Съчко: кокиче и минзухаръ.

Пѣхме пѣсничкитѣ: „Защо, гиздаво кокиче, толкозъ рано се вѣстишъ?“... и „Дѣдо Съчко не сѣчи, прати слънчеви лжчи.“

Гимнастика: Мимирахме пѣсничката „Ой, кокиче нѣжно“... и играхме рѣченица подъ такта на пѣсенъта: „Дѣдо Съчко, не сѣчи“.

Смѣтане: Правихме, продавахме и купувахме букетчета отъ кокичета и минзухари.

Така мина въ приятна, разнообразна и творческа работа часъ следъ часъ, день следъ день цѣла седмица.

Тони Беръ.

ПОЖАРНА КОМАНДА

(Цѣлостно обучение въ III отд.).

Когато нѣкъде прозвучатъ звънцитѣ и сигнальтъ на пожарната команда и следъ това изфучатъ пожарнитѣ автомобили, всѣкой чувства напрежение. И колко повече нашитѣ деца — ученици! Тогава всички, тѣломъ и духомъ, лудо се стремятъ къмъ мѣстото на пожара. Достатъчно е човѣкъ да види само едно пробно пѣтуване на пожарната команда и да има едно приключение. Нашата тема по родинознание „Пожарна команда“ трѣбва да се извлѣче, именно, отъ тоя естественъ интересъ на децата.

Една ранна утринъ, возени отъ предградния трамвай, пълни съ нетърпение, ние отидохме да разгледаме пожарната команда № 5 на Фрайлигратшрасе. Нѣколко бащи и майки оказваха съществена помощъ при отиването и връщането ни. Началникътъ на пожарната команда съ голѣмо внимание нагледно обясни всичко на децата.

Върху това едно момченце пише :

Нашето посещение въ пожарната команда № 5.

„Ние дойдохме до вратитѣ. Тѣ бѣха небесно сини. Госпожица Беръ влѣзе вътре и попита може ли да влѣземъ. Казаха : „да“. Ние влѣзохме. Всичко бѣ много тихо, само нѣ-

*) Въ всички отдѣления — отъ I до IV — на Варненскитѣ първоначални училища е въведено рисуване съ водни бои и цвѣтни моливи. Пастелитѣ сж изхвърлени отъ употреба. Съ голѣмъ интересъ и особена обичъ първацитѣ рисуватъ съ водни бои. Б. Р.

колко пожарникара шляпаха съ пантофитѣ си. Пристигна началникътъ и ни каза: „Добъръ день. Азъ не трѣбва да ви казвамъ всичко, защото сте много малки, но азъ мисля, че вашитѣ душички ще могатъ да издържатъ“. Следъ това той взема единъ шлемъ и каза: „Шлемътъ е орѣжие на пожарникаря“. Следъ това донесе единъ поясъ: на него имаше олово, брънки, куки и др. После ни показа прѣскачката и каза: „Най-малкия отворъ е 8 м.м., втория 12 м.м. и третия 22 м.м. Тая прѣскачка се завъртва на маркуца и следъ това екипажа може да прѣска; но ние прѣскаме само, когато видимъ пламъкъ; когато има само пушекъ, ние оставяме прѣскачката на страна и си служимъ съ други уреди“. И той ни показа една дълга кука. Тя бѣше боядисана съ бѣло и червено—значи държавна. Взема една електрическа лампа. Отгоре на лампата имаше единъ ключъ. Той завъртъ ключа, и тя свѣтна почти като прожекторъ. После я угаси и постави на мѣсто.

Началникътъ каза на единъ пожарникарь: „Да, нѣщо друго“. Той свѣткавично донесе едно съндѣче. Началникътъ го отвори и ни показа шишета отъ различна голѣмина, шишенца съ игли и много медицински уреди, бинтове, инжекции. Азъ взехъ едно: то бѣше морфинова инжекция.

Следъ това донесоха отъ колата едно съндѣче съ инструменти. Въ него имаше: чукове, тесли, различни триони, длета и др. После взема маската за работене въ пушекъ. Единъ пожарникарь я сложи. Той изглеждаше много смѣшенъ въ нея. Но ако азъ бѣхъ пожарникарь и съ тая маска трѣбваше да вървя презъ огъня, навѣрно, смѣхътъ щѣше да ми мине. Началникътъ каза: „Къмъ маската принадлежи този маркучъ. Съ него пожарникарътъ съобщава, колко вода му е нужна. А за да не се задуши, служи пъкъ тоя маркучъ, презъ който екипажътъ долу съ едно духало постоянно помпи въздухъ. Понѣкога, когато маската не прилѣга плътно, пожарникарътъ се одушава“.

Той продължи: „Сега вие видѣхте всичко. Да идемъ въ спалната стая — ей тамъ голѣмата врата“. Рудолфъ отвори вратата: вътре имаше много легла, но само съ сламеници. Той ни обясни, че до 10 часа всички пожарникари сж будни: следъ това лѣгатъ, но събличатъ само куртката и ботушитѣ. Ако има тревога, веднага свѣткавично обуватъ ботушитѣ на крака; куртката, бѣгайки, закопчаватъ. Всичко това трѣбва да стане за 30 секунди. Въ 45 секунди пожарната команда фучи къмъ мѣстото на пожара.

Едно друго дете пише за сгѣваемата стѣлба

„Началникътъ каза на двама пожарникари: „Подигнете стѣлбата“. На насъ каза: „Елате съ мене“. Нѣщо правѣше: рр, рр, рр, рр, стѣлбата се издигаше високо, по-високо и найгорѣ, отъ кждето повече не можеше. Всички тогава извиках-

ме: „У, колко високо!“ Началникът даде знакъ, и двамата пожарникари снеха стълбата, превъртѣха я и я вкараха въ помещението.“

* * *

Така децата на следния день излагаха своитѣ впечатления, следъ като за видѣното сж имали едва $\frac{1}{2}$ часово устно занимание, изнесено съ такъвъ интересъ и ревностъ, че азъ едва ли ставаше нужда да кажа нѣщо, освенъ да внимавамъ, за да подреда прегледно материала, като записвахъ нѣкои забележителни думи на таблата.

Единъ благоприятенъ случай бѣ, че веднага следъ посещението ни на пожарната команда, въ отдѣлението ми се донесоха отъ едно застрахователно дружество около 50 екз. отъ малка книжка „Опасностъ отъ пожаръ въ кѣщи и двора“. При все че тая книжка бѣ трудно разбираема за децата но все пакъ, ние извлѣкохме нѣкои забележителни изречения. Особено картинкитѣ ни дадоха изобилни подбуди. Съ часове говорихме върху тѣхъ и почти винаги съ новъ интересъ. Нѣкои силни изрази, като „пламъцитѣ се извиватъ надъ кѣщата, тѣ обгарятъ всичко; тѣхнитѣ езици танцуватъ; искритѣ хвърчатъ и въ огненъ дъждъ падатъ на земята; греди, подпори се чупятъ и съ шумъ летятъ надолу“, ни дадоха богатъ материалъ за стилни упражнения. Така ние дойдохме до обикновени житейски въпроси: какъ да се държимъ при пожаръ, при паника, предпазване отъ пожаръ, кога сме близу до лесно запалителни вещества; уважението, което трѣбва да имаме къмъ пожарникарската служба, качествата, които трѣбва да притежава единъ пожарникарь и др. Децата донесоха изрѣзки отъ вестници, въ които се поменава за пожаръ, сжщо и картинчки, въ които е рисуванъ нѣкакъвъ пожаръ. По това време пристигнаха и съобщения за два кинопожара — единъ въ нашата страна*), а другъ въ едно малко италианско градче. При италианския е имало небивала паника, когато при нашия, благородностъ, достатъчно предпазителни мѣрки и никакви човѣшки жертви. И дветѣ съобщения дадоха материалъ за обширни и всестранни занимания. Картинкитѣ съ пожари, които децата донесоха, се носеха отъ ржце на ржце. Нѣкои деца се мъчеха да правятъ описания на пожаръ, други разправѣха случки за пожарникаритѣ отъ книгата на Илза Франкъ. Преди това ние бѣхме чели описанието на Хамбургския пожаръ отъ Елизе Авердикъ.

По смѣтане ние изчислявахме голѣмитѣ загуби отъ нѣкой пожаръ и ги съпоставяхме съ тия на осигурителнитѣ премии. По граматика ние използвахме пакъ сжщия материалъ,

*) Германия.

като се упражнявахме съ III падежъ: — Кждѣ гори? — Въ града, въ водата, въ полето. Отъ тукъ взехме материалъ за говорни упражнения, за домашна работа по нѣмски езикъ, а сжщо и упражнения съ омоними, напр., лъойтенъ (звъни), лъойте (хора). Тоя материалъ сжщо бѣ голѣмъ източникъ за диктовки, напр.: „Тревожниятъ сигналъ въ пож. команда бие. Пожарникаритѣ ставатъ, нахлузватъ ботуши, сниматъ кукитѣ, слагатъ шлема, опасватъ пояса, качватъ се и въ 45 секунди пож. команда фучи къмъ мѣстото на пожара“.

Нашата книжка за опасностъ отъ пожаръ ни доведе веднажъ до разговоръ за лесно запалителнитѣ вещества. Веднага въ класъ си направихме малки съчинения, прочетохме ги и извадихме думитѣ, които означаватъ запалителни вещества. Опредѣлихме шума на тия вещества при горене; едно шуми, друго съска, бучи, свисти, гърми, пищи и пр. Това ни даде материалъ за нагледно обучение въ говоръ, сжщо и за упражнение съ времената на глаголитѣ: шуми, шумѣше, шумѣ...

* * *

Точно задъ нашето училище има единъ пожаренъ сигналъ. Ние всички отиваме при него, наблюдаваме го, рисуваме го и правимъ малко съчинение. Началникътъ на командата бѣше ни обяснилъ въ телеграфната стая употребата на пожар. сигналъ.

Нашата тема ни отне цѣла седмица. Обучението ни получи особенъ потикъ и лично вдълбочаване. Главниятъ началникъ на пожарнитѣ команди госп. Н., помоленъ отъ мене дойде една сутринъ въ нашето отдѣление и въ интересна и пригодна за децата беседа ни разправи случки изъ своя животъ. Въ разстояние на 2 часа, 42 — нѣкой пжтъ неспокойни — душички седѣха като приковани на столчетата си, цѣли обърнати на слухъ. Ние слушахме за тежката и опасна работа на пожарникаря, за опасности и лишенията въ живота му, за побѣдната работа и почивка, за техническитѣ съоръжения на Хамбургската пожар. команда, за пожарогасителнитѣ райони, за случаи отъ разни видове пожаръ и много други.

Той ни написа на таблата нѣкои малки бележки, които после ние преработихме. Отъ тия 2 часа децата останаха прѣдоволни. Следнитѣ 2 часа ние употребихме да търсимъ на атласа границитѣ на пожарогасителнитѣ райони. Следъ това децата се подготвиха за голѣма домашна работа: „Какво ни разправи госп. Н. за пожарната команда“. Въ това съчинение се включва и съчинението за пожарната команда № 5 и това за пожарния сигналъ. Тая работа бѣ грижливо изработена. Всичко бѣ украсено съ цвѣтенъ тушъ; шрифтътъ нѣкъде бѣ написанъ съ особено украсени начални букви. Цѣлата работа

бъ поставена въ червени корици и завързана съ червени панделки. Корицитъ бѣха украсени най-различно — съ златенъ и сребъренъ тушъ: горящи кжщи, виящи се пламъци, горящата църква „Св. Михаилъ“, пожарни автомобили, пожарни уреди, шлемове — всичко, разбира се, достатъчно проникнато отъ детски чувства и фантазии.

Хамбургската пожарна команда е съ това вече изучена. Тя е единъ споменъ на частъ отъ училищната работа, изпълнена съ много грижи, трудъ и любовъ. Това отне още почти цѣла седмица. Сега ще трѣбва да се дадатъ нѣколко свободни дни, за да отслабне създаденото напрежение отъ тая тема и следъ това да се мине къмъ нова, навѣрно: „Пролѣтъ иде.“

Превелъ отъ нѣмски Йорд. Марковъ

КНИГОПИСЪ.

„Фаръ“. *Месеченъ органъ на Българската въздържателна федерация. Год. 1, кн. 1. Главенъ редакторъ проф. Д-ръ П. Цоневъ.*

До скоро въ въздържателното движение се чувстваше голѣма празнина: липсваше общъ идеенъ органъ. Всѣки въздържателенъ съюзъ издаваше отдѣленъ органъ, независимо отъ другитъ съюзи. Отдавна се чувстваше тая разпокъсаностъ, на която трѣбваше да се тури край. И ето Българ. въздърж. федерация излиза съ своя „Фаръ“, солидно, научно-идейно въздържателно списание, въ страницитъ на което ще се изказватъ най-виднитъ наши учени и общественици. Предъ насъ е книжка 1.

Проф. д-ръ П. Цоневъ въ статията си „Нашиятъ общественъ дългъ“ разглежда общественитъ и морални кризи, които преживява нашия народъ следъ голѣмата кървава стихия, която преживѣхме преди нѣколко години. Въпрѣки толкова кризи политически, стопански, обществени и морални, които притискатъ нашия народъ, още се търпи у насъ единъ отъ най-големитъ врагове на човѣка — *алкоолизмътъ*.

Зове се цѣлата наша интелигенция на борба срещу алкоолното зло. Съ общи усилия да се изгради единъ по-добъръ, слънчево-радостенъ и свѣтълъ животъ за нашия народъ. „Фаръ“ ще прѣска свѣтлина, която ще освѣти и най-далечнитъ кжтчета на родната земя, за да видятъ и тамъ, че алкоолътъ носи само страдания на човѣка. Но затова трѣбва организирана работа. „Съ младенчески жаръ ние ще отдадемъ

нашите духовни сили на нашето родно общежитие, за да можемъ чрезъ този символъ на трезвата просвѣта, да докажемъ на българскитѣ граждани, че тѣхнитѣ мили деца, тѣхното човѣшко достойнство заслужаватъ по-добра сждба, че тѣ трѣбва да иматъ въра въ себе, защото отъ тѣхъ зависи да заживѣятъ единъ по-чистъ, по-смисленъ животъ, като се радватъ на здраве, и съ упоритъ хигиениченъ трудъ преследватъ своето добре разбрано щастие“.

„Ето нашиятъ върховенъ повелителенъ общественъ дългъ.“

Проф. Ил. Януловъ въ статията си „*Алкоолизмътъ и социалната политика*“ разглежда, въ каква насока трѣбва да се води социалната политика, за да допринесе повече благоденствие на общежитието. Но срещу тия нейни задачи „се изпречва една отрова — *алкоолътъ*, — който *разнебитва всички функции на човѣшкия организъмъ, отслабва работоспособността на нацията, убива волята, увеличава престъпността, самоубийствата и лудостта, застрашава поколѣнието съ израждане*“. За да имаме здравно и морално повдигане на народнитѣ маси, трѣбва да премахнемъ употреблението на спиртнитѣ пития.

Ценна е статията на д-ръ Н. Сокаровъ — „*Алкоолизмътъ въ цифри*“. Д-ръ Н. Станчевъ ни дава отлична статия — „*Хранителната стойностъ на плодовитѣ и гроздови сокове*“.

Ценни сж и статиитѣ: „*Жената и трезвото движение*“ отъ Вл. Христосковъ, „*Алкоолизма като економически факторъ*“ отъ М. Н. Поповъ, „*Забранната проблема*“ отъ Хаймъ Ешай, „*Какъ става затварянето на кръжитѣ*“ отъ д-ръ Н. Сяровъ. Следъ това следва прегледъ на въздържателното движение у насъ и въ чужбина.

Списанието изнася предъ обществото научната мисълъ по въпроса за въздържанието. Необходимо е за всѣки учителъ, защото нему се възлага да прѣсне мрака по отношение на въпроса за алкоола.

Цената му 50 лв. за 8 книжки годишно отъ по 2 коли е достъпна за всѣкиго. „*Фаръ*“ трѣбва да свѣти въ всѣка учителска, училищна и читалищна библиотека, за да посочва пътя, водещъ къмъ възходъ и култура, къмъ повече радостъ и щастие въ живота!

Горещо го препоръчваме на всички учители и общественици.

Г. Хр. Михайловъ

1. Д. Правдолюбовъ. — Художествена разработка на исторически разкази и методика на историята въ първоначалното училище. Томъ I. Трето отдѣление. Книгоиздателство „Хемусъ“, София, 1929 г. Ц. 40 лв.

2. **Д. Правдолюбовъ.** — **Художествени разкази за обучението по история въ четвърто отделение.** Съ уводъ отъ д-ръ В. А. Мановъ. Книгоиздателство „Хемусъ“, София. 1930 г. Цена 50 лева.

3. **Хр. Николовъ, Ив. Великовъ и Н. Монева.** — **Методика на обучението по история въ основното училище.** Съ практически лекции за III и IV отделение. Книгоиздателство „Хемусъ“, София. 1930 год. Цена 40 лева.

4. **А. Гейки.** — **Методика на географията.** Преведе отъ последното руско издание А. Монеджикова. Книгоиздателство „Хемусъ“, София. 1930 г. Цена 40 лева.

5. **Енциклопедия на домашното възпитание.** Редакторъ Д. Грънчаровъ. София, ул. Лозенецъ, 3. Год. I (1929 — 1930).

Книга 6: Професоръ Г. Финкелщайнъ. Отглеждане на детето. Превела Весела Д. Грънчарова. Цена 15 лева.

Книга 7: Д-ръ В. Гориневски. — Закаляване на детския организъмъ. Преводъ отъ руски. Цена 15 лева.

Книга 8: Професоръ С. И. Гесенъ. — Национално образование. Превелъ отъ оригинала Ив. Владимировъ. Ц. 15 лв.

7. **Уллямъ Джемсъ.** — **Що е прагматизъмъ** Превелъ Н. С. Ноневъ. Съ уводна бележка за прагматизма отъ проф. Ас. Златаровъ. Книгоиздателство „Акация“, София. 1930 год. Цена 20 лева.

8. **Д-ръ Я. Мантейфелъ.** — **Хигиена на жибитъ и устата.** Съ предговоръ отъ д-ръ Ж. Ст. Кутинчева. Книгоиздателство „Акация“, София. 1930 г. Ц. 12 лв.

9. **Проф. П. Сорокинъ** — **Многоженство и многомъжество.** Бракътъ въ старо време. Превелъ Б. Апостоловъ. Съ предговоръ отъ П. Арсовъ и Т. Христовъ — Кардаминъ. — Бракътъ въ България. Книгоиздателство „Акация“, София. 1930 г. Ц. 15 лева.

10. **Василь Стойцевъ.** — **По пжтя на трезвостта** (Здравко). Въздържателна драма въ 4 действия. Цена 12 лв. Доставя се отъ автора — учителъ въ гара Телишъ, Плъвенско.

11. **Ник. Вас. Ракитинъ.** — **Черноморско лѣто.** Книгоиздателство „Акация“, София, 1930 г. Ц. 20 лв.

12. **Младежко четиво.** Година VII. Кн. 5. Редактори: Рафаилъ Поповъ и Г. Балтаджиевъ. Год. абонаментъ

50 лева. Книгоиздателство Хр. Г. Дановъ, София. Булевардъ Царь Освободитель, 6.

13. **Детски свѣтъ**. Година IX, кн. 5. Редактори: Ст. Чилингировъ, Д. Чолаковъ и Хр. Спасовски. Год. абонаментъ 40 лева. София, ул. Буная, 16.

14. **Училищень прегледъ**. Год. XIX, кн. I. София.

15. **Учителска мисль**. Год. XI, кн. 4 — 5. София. Год. абонаментъ 120 лева.

16. **Нашето дете**. Год. III, кн. I. София. Годишенъ абонаментъ 50 лева.

17. **Играй и пѣй**. Год. III, кн. 3 — 4. София. Годишенъ абонаментъ 50 лева.

18. **Библиотека „Музикални бисери“**. Пѣсни за деца и юноши. Редакторъ П. Бояджиевъ. Год. I, кн. I. Абонаментъ: 5 свитѣка за 80 лева. Книгоиздателство „Хемусъ“, София.

19. **L'Educateur**. Organe de la Société pédagogique de la Suisse Romande et de l'Institut J. J. Rousseau. Parait tous 15 jours. Redacteurs: Pierré Bovet et Albert Rochat. Abonnement: Etranger fr 10. Librairie Payot & Co., Lausanne. LXVI année, № № 1, 2, 3 et 4.

20. **L'Education**. Revue mensuelle. Publiée sous le patronage de la Commission d'Education du Redressement Français. Couronnée par l'Academie de Sciences morales. Directeur Georges Bertier. Abonnement: Etranger 42 fr. F. Lagnore, éditeur, 48, Rue d'Assas, Paris—VI. 21 anné, № № 1, 2, 3.

21. **L'Enseignement public**. Revue pédagogique, publiée sous les auspices du Ministère de l'Instruction Publique. Paris. Librairie Delagrave. Rue Soufflot, 15. Abonnement: Etranger un an 46 fr. Tome CIII. № 1—Janvier 1930.

22. **Vestnik pedagogicky**, Ridi J. Cenek a Dr K. Veleminsky. Rocnik VIII. Leden 1930. Cislo 1. Praha II.

23. **Amélie Hamaide—La méthode Decroly**. Préface de Dr. Ed. Claparède. Deuxième édition, revue et augmentée. Editions Delachaux & Niestlé S. A. Neuchâtel, 4, Rue de l'Hopital. Prix 6 fr.

24. **Dr Decroly et M-lle Monchamp.—L'initiation a l'activité intellectuelle et motrice** par les jeux éducatifs. Troisième édition. Editions Delachaux & Niestlé, S. A. Neuchâtel. Prix 3 fr.

№ 394

До Госп.

Ганга Маданова

ул. Демидова 64

Мур

ОКОЛИЯ